

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Jaroslava Matulová

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Etická výchova a zážitková pedagogika v adaptačním programu

**Ethical education and experiential education for a team-building
trip with a newly created group of pupils**

Jaroslava Matulová

Vedoucí práce: PaDr. Zdeňka Hanková

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Bc - VYCH

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Etická výchova a zážitková pedagogika v adaptačním pobytu vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 12. 7. 2016

.....

Poděkování

Děkuji PaedDr. Zdeňce Hankové za vedení, trpělivost, ochotu a vstřícnost při konzultacích této bakalářské práce.

Anotace

Moje bakalářská práce je věnována návrhu, přípravě a následné realizaci adaptačního pobytu pro žáky nově vzniklého kolektivu šesté třídy. Teoretická část se věnuje podrobně principům a pravidlům uplatňovaným při přípravě adaptačních kurzů. Zároveň vysvětluje základní pojmy z oblasti zážitkové pedagogiky, etické výchovy a dynamiky sociální skupiny. Praktická část obsahuje podrobný popis přípravy a realizace kurzu s deseti aktivitami. V závěru je hodnocen výsledek celého pobytu a jeho přínos pro další vývoj kolektivu.

Klíčová slova

Zážitková pedagogika, sociální skupina, etická výchova, třídní kolektiv, učitel, hra, třídní klima.

Annotation

My Bachelor degree thesis is focused on creating a plan for a team building trip for pupils of a newly created 6th-grade class and its consequent realisation. The theoretical part explains the rules and principles that are usually applied on the creation of such programmes. Some basic terms from the area of experiential learning, ethical education and learning group dynamics are also explained in this part. The practical part contains a detailed description of the process of creating and realising a 10-activity programme. The conclusion evaluates the outcome of the team building stay and its contribution to a further development of the group.

Keywords

Ethical education, experiential education, social group, class group, teacher, game, class climate

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část.....	8
1. Zážiteková pedagogika.....	8
2. Adaptační soustředění	11
2.1. Pravidla adaptačního kurzu	12
2.2. Skupinová dynamika a její vliv na skladbu programu	13
2.3. Cíle adaptačního pobytu	15
2.4. Evaluační a zpětná vazba.....	17
2.5. Zpětná vazba.....	18
2.6. Realizační tým.....	18
2.7. Možné problémy a návrhy jejich řešení	19
3. Etická výchova	20
3.1. Projekt etická výchova	21
3.2. Čtyři složky etické výchovy	22
3.3. Uplatnění etické výchovy v adaptačním kurzu	27
Praktická část.....	28
4. Úvod k praktické části	28
5. Popis skupiny a prostředí	28
5.1. Popis třídního kolektivu	29
5.1.1. Zjištění a zhodnocení aktuálního třídního klimatu – dotazníky	31
5.2. Příprava a volba aktivit.....	32
5.3. Uvádění her a jejich struktura, pravidla adaptačního kurzu	33
5.4. Harmonogram uváděných her	34
5.5. Hodnocení jednotlivých her	36
5.6. Závěrečné hodnocení celého pobytu	36
6. Aktivity realizované v průběhu Týdne sportu	38
7. Diskuse	57
Závěr.....	60
Seznam použité literatury	63
Přílohy.....	65

Úvod

Cílem této bakalářské práce bylo navrhnout, připravit a následně zrealizovat program pro adaptační pobyt žáků šestého ročníku. Kolektivu, který vznikl nově spojením dětí z několika pátých tříd, po odchodu žáků na gymnázia.

Součástí práce bylo i zhodnocení klimatu třídy před programem a s odstupem několika týdnů i po něm. Pobyt měl umožnit dětem lépe se vzájemně navzájem poznat, seznámit se i s novou třídní učitelkou. Aktivity jsem volila tak, aby splnily cíle kurzu (rozvoj vzájemné komunikace, spolupráce, kreativity atd.) a zároveň sledovaly cíle úvodních lekcí etické výchovy. Třídní učitelka totiž chtěla neformálně zavést etickou výchovu do pravidelných třídnických hodin. Na zvolené aktivity bude možné plynule navázat hodinami etické výchovy.

Práce je dělena do dvou částí. V první, teoretické, části je věnován prostor zážitkové pedagogice, její historii i terminologii. Těžištěm této části jsou však adaptační kurzy, jejich příprava, cíle a doporučené aktivity vzhledem k aktuální situaci v nově vzniklém třídním kolektivu. Pozornost je zaměřena i na možné problémy, které se mohou objevit při přípravě a realizaci kurzu, a způsobům, jak je řešit. V této části jsou vysvětleny i základní pojmy z oblasti etické výchovy, cíle a metody, které používá, její provázanosti se zážitkovou pedagogikou a možnosti jejího využití v aktivitách adaptačního kurzu.

Druhá, praktická, část popisuje získávání informací o novém kolektivu od žáků i od třídní učitelky, přípravu a realizaci adaptačního kurzu. Podrobně se věnuje jednotlivým aktivitám i jejich následné reflexi během kurzu. Zároveň obsahuje hodnocení dosažených cílů kurzu bezprostředně po jeho ukončení. Pro toto hodnocení jsem využila dotazníky pro žáky i pro učitele.

Závěr shrnuje celkové hodnocení kurzu a zkušenosti z jeho přípravy a realizace.

Teoretická část

1. Zážitková pedagogika

Výchovou a vzděláním ovlivňujeme zdroje, ze kterých pramení život a chování lidí. Jsou to postoje, dovednosti a znalosti. Jednotlivé pedagogické směry se liší podle toho, na který z těchto zdrojů se zaměřují.

„Česká zážitková pedagogika zdůrazňuje především slova prožitek, zážitek, zkušenost; ty jsou vyvolávány v procesu dramaturgie tedy v cíleně plánovaných a uváděných situacích, kde se nejčastěji jako prostředek používají různé formy fenoménu hry. Celý proces je pak po celou dobu svého průběhu evaluován a zpracováván se snahou dosáhnout co největšího rozvojového potenciálu. Tímto přístupem je česká zážitková pedagogika jedinečná a originální. Navíc byla rozvinuta v jednorázových programech se značnou intenzitou programu a intervencí do struktury osobnosti. Cílem tohoto pojetí byl vždy rozvoj jedince, rozvoj osobnosti v různých dimenzích a aspektech. Více než na dovednosti se orientoval tento přístup směrem na rozvoj osobnosti.“ (R. Hanuš)¹

Obrázek 1: Pedagogické směry a jejich zaměření

¹ HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

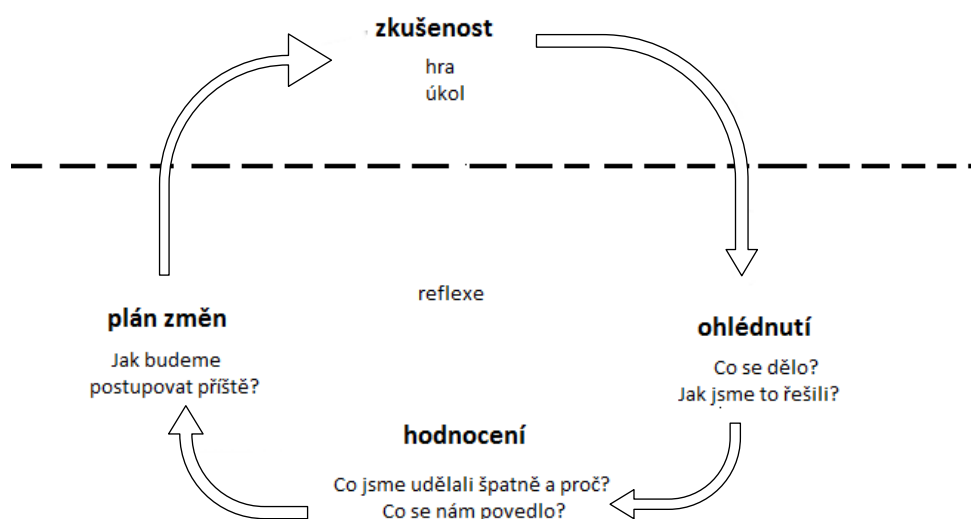
Zážitková pedagogika bývá někdy označována jako výchova prožitkem, výchova v přírodě, výchova zážitkem, výchova dobrodružstvím. Zaměřuje se především na dovednosti a postoje a je postavena na dvou základních principech: učení prostřednictvím zážitku a rozšiřování komfortní zóny pomocí dobrodružství.² Komfortní zóna je oblast, ve které se člověk cítí dobře a bezpečně. Nejedná se pouze o fyzické bezpečí, ale také o bezpečí psychické. Úkoly by tedy neměly být příliš náročné, potom by ztratily svůj smysl. Měly by se odehrávat v bezpečném prostředí. Každý z účastníků musí mít možnost kdykoli odstoupit nebo se aktivity vůbec nezúčastnit.

Samotný zážitek k učení nestačí, získané zkušenosti je nutné zpracovat a pochopit, k tomu dochází v reflexi, která by měla následovat po každé prožité aktivitě zážitkového kurzu. Princip takového učení shrnuje Kolbův cyklus.

Kolbův cyklus má čtyři po sobě následující fáze, které se stále opakují:

- zkušenost;
- reflexe;
- zobecnění;
- plánování;
- nová zkušenost.

² PELÁNEK, Radek. *Průručka instruktora zážitkových akcí*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0454-1.

Obrázek 2: Kolbův cyklus

Účastníci zážitkových akcí si v bezpečném prostředí mohou vyzkoušet, jak budou reagovat v náročných, napjatých, neobvyklých situacích. Zároveň mohou porovnat svoje chování s ostatními aktéry. Dokážou lépe odhadnout svoje možnosti, poznají svůj skrytý potenciál, lépe poznají sebe sama. Zkušenosti, které takto získají, pak mohou využít v reálném životě, ve skutečných situacích, na které jsou již připraveni a lépe je zvládají. Zážitkem mohou získat dovednosti a postoje jako například sebezpoznání, spolupráce, komunikační dovednosti, tolerance, odpovědnost, sociální citění, kreativita. Etická výchova se zaměřuje právě na tyto dovednosti, proto je zážitková metoda hlavní metodou etické výchovy.

Německý pedagog Kurt Hanh založil společně s britským rejdařem Lawrencem Holtem v roce 1941 školu Outward Bound a stali se tak průkopníky zážitkové pedagogiky. Škola byla určena pro mladé námořníky a sídlila v Aberdovey ve Velké Británii. Mladí námořníci zde získávali nejen fyzickou odolnost, ale také trénovali svoji psychickou odolnost. Ta byla podle zakladatelů základem pro zvládání náročných a vypjatých situací.

Základními znaky této školy jsou:

1. spolupráce ve skupině;
2. přirozené přírodní prostředí;
3. emotivně podbarvená atmosféra;
4. spolupráce ve skupině;
5. náročné výzvy;
6. princip hry jako "života nanečisto".

K myšlenkám školy Outward Bound se v České republice hlásí například Prázdninová škola Lipnice (nejstarší sdružení tohoto typu u nás), Česká cesta (oficiální pobočka mezinárodní organizace Outward Bound).³

V České republice se stal předchůdcem zážitkové pedagogiky spisovatel Eduard Štorch, který založil na Libeňském ostrově školu v přírodě. Skautské hnutí, u jehož zrodu stál A. B. Svojsík a popularizoval ho ve svých knihách Jaroslav Foglar, se zaměřuje na zážitkové aktivity v přírodě.

2. Adaptační soustředění

Metody zážitkové pedagogiky se využívají i v aktivitách adaptačního kurzu pro nově vzniklý kolektiv žáků druhého stupně.

Podle sdružení Odyssea jsou důležitými a významnými znaky stmelovacího kurzu:

1. pobyt mimo školu;
2. společné prožitky;
3. spolupráce;
4. čas pro sebe;
5. provázející přístup.

³ Otward Bound. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-04-10].

Všechny tyto prvky výrazně ovlivňují a zrychlují procesy adaptace a poznávání nového kolektivu.

Pobyt mimo školu – pouhá změna prostředí výrazně ovlivňuje a může změnit chování a prožívání žáků.

Společné prožitky – cíle adaptačního pobytu jsou naplňovány metodami zážitkové pedagogiky. Děti společně procházejí řadou aktivit, které v nich vyvolávají prožitky. Díky těmto novým prožitkům a následné reflexi získávají nové zkušenosti, které mohou později využít v reálných situacích.

Spolupráce – jedním z hlavních cílů pobytu je stmelení skupiny, kterého je možné dosáhnout zařazením úkolů, k jejichž splnění je nutná intenzivní spolupráce skupiny.

Čas pro sebe – je velmi důležitým faktorem, děti mají možnost využít neorganizovaný čas „jak chtějí“, například k popovídání si se spolužáky nebo k hrám a činnostem, které nejsou řízeny vedoucími.

Provázející přístup – je založen na vzájemném respektu mezi žáky a učiteli nebo lektory. Na jedné straně jsou stanoveny přesné hranice, na straně druhé je podporována vlastní aktivita dětí.

2.1. Pravidla adaptačního kurzu

K tomu, aby adaptační pobyt probíhal plynule a byl bezpečný po fyzické i psychické stránce pro všechny účastníky, je nutné hned na začátku zavést jednoduchá pravidla, seznámit s nimi účastníky a dbát na jejich dodržování.

Seznam pravidel je vhodné sepsat a umístit na viditelné místo. Na porušení pravidel, pak můžeme snadno upozornit, reagovat a zabránit tak opakování.

Mezi tato osvědčená pravidla patří:

a) **Pravidlo stop** – někdy může dojít k situaci, kdy se žák z osobních důvodů nechce aktivity zúčastnit. Toto pravidlo mu umožňuje se akce nezúčastnit, popřípadě může z aktivity vystoupit a pouze pozorovat její další průběh.

b) ***Dotazy až po instrukcích*** - instruktor nejprve vysvětlí dětem podrobně princip úkolu, potom jim dá možnost klást dotazy, kterými se mohou ujistit, zda vše správně pochopily. Na závěr je vhodné vyzvat je, aby samy stručně shrnuly budoucí aktivitu.

c) ***Když se mi něco nezdá bezpečné*** – řeknu to. Smyslem je předcházet možným úrazům. Někdy může dítě podlehnout vlivu třídy a pustí se i do aktivity, která se mu nezdála bezpečná, což zvyšuje riziko úrazů. Proto mají mít děti právo říct, že se jim nějaká aktivita zdá nebezpečná a bojí se jí zúčastnit.

d) ***Když někdo mluví, necháme ho domluvit***, potom teprve něco řekneme. Jednoduchým signálem – například zvednutím ruky – si zajistíme ve skupině klid a zabráníme tomu, aby děti mluvily jedno přes druhé. Tohoto signálu mohou využívat i samotné děti.

e) ***Chodíme včas*** – zajistíme si tak plynulý průběh a maximální využití času plánovaného pro jednotlivé aktivity.⁴

2.2. Skupinová dynamika a její vliv na skladbu programu

„Skupina je významnou silou ve vývoji jednotlivce a také faktorem, který ovlivňuje jeho výkon.“ (S. Hermochová, 2005)⁵

Nový třídní kolektiv funguje jako malá sociální skupina, v níž se vztahy vyvíjejí a mění. Při sestavování programu adaptačního pobytu je nutné znát jednotlivé fáze vývoje skupiny a podle nich volit vhodné aktivity.

Každá skupina prochází těmito vývojovými fázemi:

1. ***Orientace*** – členové se vzájemně seznamují, hodnotí svoje postavení ve skupině a svoji roli v ní, poznávají i úkoly, které budou plnit.

Doporučené aktivity: Hry umožňující vzájemné poznání a hry zaměřené na komunikaci s ostatními členy skupiny.

⁴ DUBEC, Michal. *Adaptační (stmelovací) soustředění: kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 6. ročníku ZŠ a primy gymnázia*. Vyd. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-22-7.

⁵ HERMOCHOVÁ, Soňa. *Skupinová dynamika ve školní třídě*. 1. vyd. Kladno: AISIS, c2005. Dokážu to? ISBN 80-239-5612-4. str.16

2. **Krise** – Tato fáze bývá také označována jako etapa konfliktu a konfrontace. Ve skupině se jedinci snaží více prosadit svoje zájmy a uspokojit vlastní potřeby. Jejich vzájemné postavení je velmi konkurenční a kritické.

Doporučené aktivity: Hry zaměřené na spolupráci s následnou reflexí, při níž si mohou účastníci konstruktivně vyřešit případné problémy. Soutěživé hry.

3. **Stabilizace** – Role ve skupině jsou již vyjasněny a přijaty. Skupina intenzivně spolupracuje a členové přicházejí s řadou nápadů. Konflikty se již většinou netýkají postavení ve skupině, ale lepšího dosažení cíle.

Doporučené aktivity: Hry vyžadující intenzivní spolupráci a zapojení všech členů skupiny. Volně zadané tvořivé aktivity. Aktivity zaměřené na schopnost vyjádřit uznání ostatním.

4. **Produktivní fáze** – Skupina funguje jako pevný celek. Dochází k maximálnímu využití silných stránek všech účastníků. Členové komunikují otevřeně. Konflikty dokážou využít k dalšímu posunu skupiny.

Doporučené aktivity: Složitě a náročné úkoly v obtížnějších podmínkách. Skupině je vhodné poskytnout dostatek času, který není ovlivněn instruktorem.

Na základě těchto znalostí je možné sestavit jednotlivé obsahové bloky soustředění a jejich seřazení v čase.

Mgr. Michal Dubec ve své příručce „ADAPTAČNÍ (stmelovací) SOUSTŘEDĚNÍ“ uvádí toto schéma řazení bloků v závislosti na fázi vývoje skupiny:

Jednotlivé bloky adaptačního soustředění	Fáze vývoje skupin v čase
1. Zahájení	První kontakt
2. Rozehřívací aktivity	První kontakt
3. Aktivity zaměřené na prohloubení vzájemného poznání a hlubší poznání učitele	První kontakt
4. Aktivity zaměřené na nastartování hlubší spolupráce mezi žáky a řešení konfliktů při skupinové práci	Kvašení

5. Aktivity zaměřené na společné zvládání náročných situací	Důvěrnost, intimita, vyjasnění
6. Aktivity zaměřené na rozvoj důvěry	Důvěrnost, intimita, vyjasnění
7. Aktivity zaměřené na zformulování základních pravidel třídy; zhodnocení celé akce	Výkonové stádium

Tabulka 3: Obsahové bloky soustředění v závislosti na fázi vývoje skupiny

2.3. Cíle adaptačního pobytu

Cílem pobytu by měla být adaptace na nové prostředí i kolektiv. Po návratu ze soustředění by měla skupina i nadále fungovat v rámci kolektivu a jeho vnitřních struktur, spoléhat se jeden na druhého a dobře spolu komunikovat.

Obecné cíle adaptačního pobytu:

- a) vzájemné poznání nových spolužáků, třídního učitele a to nejen ve formální, ale i neformální rovině;
- b) podpora sebepoznání, osobnostní rozvoj, umožnění žákům najít si svoje místo ve skupině;
- c) tvorba prostor pro kreativitu;
- d) urychlení vzniku sociálních vazeb;
- e) umožnění žákům rychlejší adaptaci na nové prostředí;
- f) podpora rozvoje vzájemné komunikace, spolupráce, tolerance, uznání všech členů skupiny;
- g) získání pocitu zodpovědnosti za sebe i ostatní.

Cíle jednotlivých bloků adaptačního pobytu:

Zahájení

- seznámení s lektory;
- s pravidly kurzu;
- s časovým harmonogramem;

- žáci odsouhlasí, popřípadě doplní pravidla;
- smysl adaptačního pobytu.

Rozehřívací aktivity

- spolupráce se spolužáky v jednoduchých úkolech.

Aktivity, které mají umožnit hlubší poznání spolužáků a učitele

- získání nových informací o spolužácích (otevřenými otázkami);
- formulace nejzajímavější odpovědi;
- shrnutí zájmů a koníčků spolužáků;
- otevřené otázky třídnímu učiteli;
- zdůraznění nejzajímavějšího zážitku.

Aktivity zaměřené na aktivizaci spolupráce členů skupiny a řešení případných konfliktů

- prožití aktivit vyžadujících spolupráci skupiny;
- prožití radosti ze společného úspěchu;
- prožití a řešení prvních konfliktů;
- formulace obecných pravidel pro řešení konfliktních situací;
- aplikace v praktické situaci.

Aktivity zaměřené na společné zvládnutí obtížnějších úkolů

- formulace alespoň tří obecných pravidel pro týmovou spolupráci;
- uplatnění pravidel v konkrétních situacích;
- společné zvládnutí složitějších úkolů vyžadujících spolupráci;
- hodnocení společné práce ve skupině (dodržování stanovených zásad), žáci zhodnotí svůj přínos skupině.

Aktivity zaměřené na upevnění a rozvoj důvěry

- otevřená prezentace názorů, vyslechnutí názorů druhých;
- prožívání situací vzájemné důvěry;

- zhodnocení pocitů vyvolaných těmito aktivitami.

Aktivity zaměřené na zformulování pravidel třídy a závěrečné zhodnocení

- formulace obecných pravidel tříd;
- upřesnění pravidel, která jsou podle žáků nejdůležitější pro fungování třídy;
- hlasování o nejdůležitějších pravidlech;
- závazek dodržování pravidel stvrzen podpisy žáků;
- žáci písemně zhodnotí přínos celého programu, zda splnil jejich očekávání.⁶

2.4. Evaluace a zpětná vazba

Systematickým shromažďováním a hodnocením dat se získávají informace o průběhu jednotlivých etap akce. To je velmi důležité pro efektivní vedení a plánování dalšího programu. Takto získaná data umožní racionální zhodnocení celého projektu.

Evaluace by měla mít pět po sobě jdoucích částí:

1. ***Evaluace prvního řádu*** – probíhá před začátkem vlastní akce a ovlivňuje tvorbu programu. Jedná se o shromažďování informací o účastnících, o prostředí, o cílech.

2. ***Evaluace druhého řádu*** – koná se v průběhu programu. Jejím cílem je sledovat, jak se vyvíjí skupina, jak účastníci reagují na program, jak se dodržují pravidla. V případě potřeby je možné upravit nebo usměrnit program.

3. ***Evaluace třetího řádu*** – probíhá na konci programu a má zhodnotit nejen práci skupiny a jejích členů, ale i práci realizačního týmu. Umožňuje hodnotit, do jaké míry bylo dosaženo stanovených cílů.

4. ***Evaluace čtvrtého řádu*** – s několikaměsíčním odstupem jsou osloveni účastníci akce, aby se vyjádřili k uskutečněnému kurzu, k jeho tématu a cíli. Je možné využít strukturovaný dotazník nebo otevřené otázky. Takto získané informace je možné porovnat s výsledky evaluace třetího řádu.

⁶ DUBEC, Michal. *Adaptační (stmelovací) soustředění: kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 6. ročníku ZŠ a primy gymnázia*. Vyd. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-22-7.

5. *Evaluace pátého řádu* – zhodnocení, do jaké míry účastníci akce získané dovednosti a zkušenosti uplatňují v reálném životě a zda je dále rozvíjejí a předávají dalším skupinám.

2.5. Zpětná vazba

Zpětná vazba je nedílnou součástí každé aktivity, pro účastníky je důležitá jako zdroj poznání druhých, ale i sebe. Organizátorům umožňuje zjišťovat, jak se jim daří dosahovat plánovaných cílů.

2.6. Realizační tým

Dobře sestavený a fungující tým je rozhodující podmínkou pro úspěšné zvládnutí přípravy a realizace adaptačního pobytu. Jeho součástí bývají nejen lektori, kteří přímo realizují jednotlivé činnosti, ale také třídní učitel. Tým by měl připravovat pobyt s dostatečným předstihem, aby měl dostatek času na přípravu, ale také na to, aby každý dobře zvládl svoji roli.

Členové týmu

Pedagog – metodik

Dohlíží na průběh celého kurzu, od jeho plánování až po závěrečné zhodnocení. Kontroluje plánování a realizaci jednotlivých aktivit. Je zodpovědný za jejich vhodné a správné nasazení, ručí za jejich odborné provedení. Spolupracuje s třídním učitelem. Na základě jeho informací vyhodnotí, o jakou cílovou skupinu se jedná, v jaké fázi je kolektiv třídy, jaké jsou aktuální problémy třídy apod. Takto sestavený program bude dobře vyhovovat skupině, pro kterou je určen. Pokud v průběhu pobytu zjistí, že žáci reagují jinak, že se aktivita nedaří, může iniciovat změnu programu. Společně s ostatními provede v závěru zhodnocení celé akce. Zhodnotí, zda se podařilo dosáhnout stanovených cílů a jestli byl pobyt úspěšný.

Pedagog – lektor

Realizuje jednotlivé aktivity. Program většinou realizuje více lektorů, kteří mají různé odborné zaměření odpovídající pestrosti programu. V týmu jsou osoby se sportovním, uměleckým a psychosociálním zaměřením.

Pedagog podporuje a vede žáky při jednotlivých částech programu. Podporuje jejich sebedůvěru, učení, zodpovědnost. Nutí účastníky k aplikaci získaných poznatků. Po prožité aktivitě věnuje dostatek času reflexi skupinové nebo individuální a zpětné vazbě. Zpětná vazba je důležitá pro pochopení a uvědomění si nových poznatků a zkušeností a pro ztotožnění s nimi.

Třídní učitel

Role třídního učitele je na adaptačním kurzu velmi podstatná. Zná nejlépe třídní kolektiv, ještě před zahájením akce předá svoje poznatky o vztazích ve třídě, o případných problémech přípravnému týmu. Základní program pobytu je tak sestaven třídě na míru. Učiteli by mělo být umožněno sledování jednotlivých aktivit, aby si udělal představu o práci skupiny. Některých akcí se může po dohodě s instruktorem přímo účastnit. V průběhu kurzu učitel konzultuje s realizačním týmem situaci ve třídě. Na základě jeho připomínek je možné případně program upravit.⁷

2.7. Možné problémy a návrhy jejich řešení

Během realizace se občas objeví problémy, které mohou ztížit realizaci jednotlivých aktivit.

Nejčastěji se vyskytují tyto problémy:

- a) ***Žáci jsou pasivní*** – příčinou může být nezájem o danou věc, únava, nezvyklý způsob práce.
 - Možné řešení – otevřeně se děti zeptat na příčinu jejich nepozornosti.
- b) ***Zadaná aktivita nevyjde podle představ*** – objeví se hádky, nebo nepřiměřené reakce (vážně míněná aktivita vyzní úplně obráceně).

⁷ FRÖMMEL Miroslav, Bc. *Dům dětí a mládeže Ulita Broumov, okres Náchod*. Publikace byla zpracována v rámci projektu: „Odstraňujeme bariéry“ registrační číslo CZ.1.07/1.2.21/020011

- Pomocí otevřených otázek zjistit, jak vnímali tuto aktivitu, co pro ně znamenala.
- c) *Děti na sebe navzájem negativně reagují.*
- d) *Reflexe je příliš dlouhá, rozyleklá, žáci se již nesoustředí.*
- Volit například skupinovou reflexi, při níž účastníci zformulují jeden závěr a prezentují ho před ostatními.
- e) *Stane se něco neočekávaného* – na základě nějakého podnětu dítě odejde uprostřed aktivity a odmítne komunikovat.
- Pozastavit aktivitu, probrat, co se stalo a jak to ostatní vnímají. Děti, které odešlo nabídnout možnost rozhovoru o problému.⁸

3. Etická výchova

Albert Einstein prohlásil: „*Bud' lidstvo přijme novou etiku, anebo nebude. Etické chování člověka je třeba účinně založit na soucítění, výchově a sociálních vztazích.*“

Z tohoto citátu vyplývá, že již na začátku 20. století se téma mravních principů a etiky ocitlo v zájmu pozornosti. Nutnost změny vyplývala z rozčarování z pokroku, který měl lidstvu přinést snazší život, štěstí a radost. Realita se však projevila pravým opakem, ve zhoršení mezilidských vztahů, menší toleranci, morální otupělosti, dvou světových válkách.

Etická výchova se proto dostává od 80. let minulého století do popředí zájmu v řadě zemí Evropy, a nejen Evropy.

Projekt etické výchovy pozitivně ovlivňuje a rozvíjí prosociálnost. Motivuje ke vzájemné spolupráci a citu pro druhé. Dobrá spolupráce mezi lidmi je nezbytnou podmínkou spokojeného rodinného a předpokladem dobře fungujícího společenského a politického života. Program etické výchovy pomáhá předcházet sociálně nežádoucím

⁸ DUBEC, Michal. *Adaptační (stmelovací) soustředění: kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 6. ročníku ZŠ a primy gymnázia*. Vyd. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-22-7.

jevům, a tím zlepšuje sociální atmosféru ve škole. Tyto pozitivní změny se v konečném důsledku projeví v celé společnosti.

Marie Nováková definuje jako cíl etické výchovy prosociálnost. Prosociální chování je takové jednání, jež přináší prospěch druhé osobě nebo skupině osob, které nevyplývá ze striktní povinnosti a není provázeno očekáváním jakékoli formy odměny.⁹

Zlaté pravidlo prosociálnosti:

„Co chceš, aby ti činili druzí, čiň i ty jim. Co nechceš, aby ti činili jiní, nečiň ty jim.“

Etická výchova je doplňujícím vzdělávacím oborem založeným především na zážitkové metodě, pomocí níž si žáci osvojují sociální dovednosti.

3.1. Projekt etická výchova

Profesor Nezávislé univerzity v Barceloně Roche-Olívar je autorem projektu etická výchova. Ve svých výzkumech se zabýval faktory, které podporují a podmiňují pozitivní chování. Jeho práce navazovala na americké psychology T. Licksona, D. Salomona, D. Watsona a další. Rozhodujícím faktorem, který má vliv na rozvoj charakteru, je podle profesora Olívara prosociálnost. Dítě, které si tuto schopnost osvojí, pravděpodobně vyroste v charakterního a dobrého člověka.¹⁰

Projekt Etické výchovy, který vychází z práce profesora Olívara, byl vypracován již v 90. letech minulého století na Slovensku. Mgr. L. Lencz, Ph.D. jej upravil tak, aby vyhovoval lépe místní kultuře, mentalitě i historii.

V roce 1991 se etická výchova začala zavádět do slovenských škol. Tento předmět je od roku 1997 jedním z povinně volitelných předmětů. Na slovenských pedagogických fakultách je zajišťováno katedrami etické výchovy odborné vzdělávání učitelů v tomto předmětu.

⁹ NOVÁKOVÁ, M. *Etická výchova pro základní a střední školy: informace pro zařazení etické výchovy do školních vzdělávacích programů*. 1. vyd. Praha: Luxpress, 2005, 28 s. ISBN 80-7130-122-1.

¹⁰ OLIVAR, Roberto Roche. *Etická výchova: Učeb. texty pre vyučovanie predmetu na zákl.a stred. školách*. 1.vyd. Bratislava: Orbis pictus istropolitana, 1992, 209 s. ISBN 80-7158-001-5.

Česká republika navazuje na práci svých slovenských kolegů. V roce 1999 vzniklo v Praze Etické fórum. Jeho lektoři pořádají kurzy etické výchovy, pro zájemce z řad učitelů, vychovatelů i laiků. Členové Etického fóra se snaží podporovat výuku etické výchovy ve školách. Ministerstvo školství a Výzkumný ústav pedagogický společně s Etickým fórem připravilo začlenění etické výchovy do Rámcově vzdělávacího programu od 1. 9. 2010.

Hlavním důvodem pro zařazení etické výchovy do RVP ZV je skutečnost, že v naší školské soustavě chybí předmět, který by systematicky rozvíjel mravní stránku osobnosti žáků. Důležitost a aktuálnost tohoto kroku podporují i zkušenosti z většiny zemí OECD, ve kterých je předmět s podobným obsahem do vzdělávacího systému zařazen.¹¹

3.2. Čtyři složky etické výchovy

K tomu, aby etická výchova dosáhla svého náročného cíle – prosociálnosti, je rozdělena do čtyř složek:

1. výchovný program;
2. výchovný styl;
3. výchovné metody;
4. rozvoj prosociálnosti.

Výchovný program

Výchovný program je složen z deseti témat, která na sebe logicky navazují. Zvládnutí jednoho tématu je nutné k tomu, aby bylo možno postoupit k dalšímu. Výchovný program postupně u žáků rozvíjí osobnost, identitu a základní hodnotové orientace, které vedou k prosociálnosti.

„Klasická pedagogika staví na individuální práci, projekt etické výchovy naopak na spolupráci. Dosavadní pedagogika se zaměřuje na slušné chování a disciplínu – za dobré se považuje dítě, se kterým nejsou problémy. Etická výchova podle projektu Roberta-Roche Olivara upřednostňuje prosociálnost, kooperativnost, cit pro druhé. Naše klasická škola hodnotí především individuální práci. Nemotivuje ke spolupráci a neučí tomu, přestože

¹¹ Výzkumný ústav pedagogický, Praha. Rámcový vzdělávací program, část C, „Etická výchova“.

rodinný, společenský, politický i ekonomický život je na ní založen. Jednou z příčin krize rodiny, konfliktů na pracovištích, špatné funkce ekonomického či politického systému je právě nedostatek schopnosti pracovat v týmu. ¹²

Základní sociální dovednosti – témata výchovného programu

1. **Komunikace** – tomuto tématu je věnována velká pozornost, protože komunikace je základním předpokladem mezilidských vztahů. Děti si zkouší verbální i neverbální komunikaci. Učí se pracovat s gesty, mimikou. Pochopí význam a důležitost aktivního naslouchání.

2. **Důstojnost lidské osoby, úcta k sobě**, pozitivní sebehodnocení – děti se naučí zdravému pravdivému sebehodnocení, které vychází z vědomí důstojnosti každého člověka. Výsledkem by mělo být přiměřené sebehodnocení, ve kterém se nebudou podceňovat ani přeceňovat.

3. **Pozitivní hodnocení druhých** – na tomto stupni je hlavním cílem aktivit rozvoj pozitivního hodnocení situací, událostí a druhých lidí v běžných a ve ztížených podmínkách.

4. **Tvořivost a iniciativa** – jedná se o rozvoj tvořivého myšlení a jeho uplatnění při řešení různých situací a problémů v běžném životě.

5. **Komunikace citů** – žáci se učí vyjádřit, usměrňovat, ovládat svoje pocity a identifikovat se s nimi.

6. **Empatie** – porozumění emocím a motivům jednání druhých je hlavním tématem tohoto stupně. Empatie umožňuje zlepšit komunikaci mezi lidmi a získat větší pochopení pro jiného člověka.

7. **Asertivita** – úzce navazuje na předcházející téma. Žáci se naučí základním asertivním technikám a vyzkouší si jejich používání v prostředí třídního kolektivu. V reálném životě by pak měli být schopni prosadit svoje oprávněné požadavky.

8. **Reálné a zobrazené vzory** – v průběhu aktivit lze čerpat inspiraci z mnoha zdrojů (knih, filmů, časopisů) na jejich základě žáky seznámit s lidmi, se skutečnými lidmi,

¹² NOVÁKOVÁ, M, *Etická výchova pro základní a střední školy: informace pro zařazení etické výchovy do školních vzdělávacích programů*. 1. vyd. Praha: Luxpress, 2005, 28 s. ISBN 80-7130-122-1.

kteří by pro ně mohli být pozitivním vzorem. Zároveň se naučí pochopit, že i oni mohou být pro jiné vzorem.

9. **Pomoc, přátelství, spolupráce** – děti by měly umět poskytnout pomoc (verbální i fyzickou), ale také ji umět přijmout.

10. **Komplexní prosociálnost** – poslední stupeň výchovného programu, děti se naučí vnímat svět, ve kterém žijí v širších souvislostech. Mohou se aktivně podílet na prosociálních aktivitách školy nebo obce.

Aplikační témata

Aplikační témata se týkají konkrétních oblastí života dětí a navazují na předcházející součást výchovného programu.

Etika - témata předcházející aplikačnímu tématu etika patří do oblasti všeobecné etiky a jsou přípravou k vědomému rozhodování se, co je správné a co není správné v konkrétních životních situacích. Základní dovednosti, které žáci získali, by měly vyústit v ctnosti – dobré návyky jednání. Děti se naučí rozlišit a pochopit pojem dobra a zla a svědomí.

Duchovní rozměr člověka – seznámení s různými světovými náboženstvími. Žáci by se měli naučit chápat a tolerovat lidi s odlišným náboženským přesvědčením.

Ekonomické hodnoty – výchovným záměrem je zamyslet se nad soukromým a společným vlastnictvím a vytvořit si vztah k ekonomickým hodnotám, což má rozhodující vliv i na volbu povolání.

Výchova k rodinnému životu – umožňuje žákům lépe pochopit a poznat vlastní rodinu, její pravidla, práva a povinnosti jednotlivých členů. Zdůrazňuje důležitou roli rodiny v životě každého z nás.

Výchova k sexuálnímu zdraví a rodinnému životu – vede žáky k pochopení vývojových a biologických rozdílů mezi dívkami a chlapci. K rozvíjení poznání a pochopení sebe i partnera, kritického myšlení, asertivity. Téma zahrnuje přátelství, lásku, zodpovědnost ve vztahu, antikoncepci, volbu partnera, přípravu na manželství a rodičovství.

Vztah k životnímu prostředí - podpora, budování a zlepšení vztahu k přírodě, k životnímu prostředí.¹³

Výchovný styl

Předpokladem úspěchu etické výchovy je specifický vztah mezi učitelem a žáky. Vztah přátelský, partnerský, ale zároveň náročný a důsledný ve svých požadavcích. V etické výchově nelze uplatňovat autoritativní metody.

K důležitým zásadám výchovného stylu patří:

1. *Vytvoření výchovného prostředí ze třídy* – činnosti, které podporují dobré vztahy přátelství, spolupráci a vzájemnou pomoc mezi dětmi.
2. *Přijímání druhého takového jaký je*, umět vyjádřit porozumění a sympatie i v případě, že dítě nesplňuje naše očekávání.
3. *Princip atribuce* - připisování pozitivních vlastností. Každý má tendenci uvést do souladu svoje chování s názory o nás. V dětech je třeba vidět pozitivní vlastnosti a chovat se tak, jako by již byly jejich nositeli.
4. *Formulace jasných a splnitelných pravidel* – při jejich stavování je vhodná účast dětí, posiluje se tím jejich zodpovědnost vůči jejich dodržování
5. *Indukce* – poukazování na důsledky negativního chování, využívání empatie dítěte.
6. *Vybízení k pozitivnímu chování*. Nabádání je osvědčený výchovný prostředek. Musí se však používat uvážlivě a je vhodné je doplňovat správnými argumenty.
7. *Přiměřené používání odměn a trestů*. Je vhodné se zaměřit na posilování pozitivního chování a vyjádření souhlasu s takovým jednáním.
8. *Zapojení rodiny do výchovného procesu*. Rodiče se mohou stát partnery při výchově dítěte. Děti mohou dostávat úkoly, jejichž splnění vyžaduje spolupráci s rodiči.
9. *Vytvoření přátelské atmosféry v hodinách* je jednou z důležitých podmínek osvojení jednotlivých sociálních dovedností.¹⁴

¹³ LENCZ, Ladislav a Eva IVANOVÁ. *Etická výchova: metodický materiál*. 1. vyd. Praha: Luxpress, 2003, 115 s. ISBN 80-7130-107-8.

¹⁴ *Etická výchova pro základní a střední školy: informace pro zařazení etické výchovy do školních vzdělávacích programů*. 1. vyd. Praha: Luxpress, 2005, 28 s. ISBN 80-7130-122-1.

Výchovné metody

Etická výchova je založena na systematickém osvojování sociálních dovedností metodami běžné zážitkové pedagogiky (rozhovor, diskuze, psychohry, strukturované drama, vedení deníků, práce s obrazy apod.). Žáci se učí prostřednictvím vlastních prožitků, ty potom pozitivně ovlivňují jejich další chování. Učitel vystupuje v roli moderátora.¹⁵

Rozvoj prosociálnosti

Ing. Mgr. Marie Nováková v Manuálu pro učitele EtV 2006 uvádí, že: „*Cílem etické výchovy je vychovat člověka, který je pozitivní osobností ve smyslu hodnotové orientace, úcty k člověku, k životu a k prostředí, ve kterém žije. Tento člověk je schopný aktivně spolupracovat a spolupodílet se na realizaci toho, co poznává jako dobré, jít za svým cílem a naplňovat ho i ve chvílích nepřízně okolí.*“

Vyučovací proces – čtyři fáze vyučovací hodiny

Etická výchova si klade za cíl žákům nejen informace předkládat, ale i umožnit jim vytvoření vlastního názoru na dané téma.

Hodiny etické výchovy by měly být uspořádány do čtyř po sobě následujících fází:

1.1. **Senzibilizace (zcitlivění)** – žáci by měli pochopit význam a smysl tématu, o kterém se bude hovořit.

Forma práce v této fázi hodiny: např. četba textu, úryvek z filmu, hudba, pozorování apod.

2.1. **Hodnotová reflexe** – učitel vhodnými otázkami pomůže žákům pochopit teoretické základy problému, dá jim prostor k vyjádření vlastního názoru.

Forma práce v této fázi hodiny: hodnocení, dialog, chvíle ticha.

3.1. **Nácvik ve třídě** – cílem je dát dětem možnost vyzkoušet si jednotlivé druhy chování.

Forma práce v této fázi hodiny: hraní rolí, scénky, slohové práce, rozhovory... Vychovatel dává žákovi zpětnou vazbu – vyzdvihne správné provádění úkolu apod.

¹⁵ MOTYČKA, Pavel. Etická výchova. *Metodický portál RVP*, 2009.

4.1. *Reálná zkušenost (transfer do reálného života)* – jde o zaměření pozornosti dětí na aplikaci probrané látky do skutečného života.

Forma práce v této fázi hodiny: děti si mohou vést deníky, vystřihovat články z novin a časopisů, pozorovat chování lidí, vést rozhovory apod.

3.3. Uplatnění etické výchovy v adaptačním kurzu

Do Rámcově vzdělávacího programu byla etická výchova zařazena v roce 2010. Od té doby se pomalu dostává do českých škol buď jako jeden z povinných či volitelných předmětů, nebo je etika součástí jiných předmětů, např. výchovy k občanství.

Adaptační kurzy se mohou stát odrazovým můstkem pro etickou výchovu v novém třídním kolektivu, protože jejich cílem je adaptace žáků na nový kolektiv a nové prostředí. Děti mají lépe poznat jeden druhého i sami sebe. Po návratu z kurzu by spolu měly umět lépe komunikovat a spolupracovat. Během adaptačního pobytu je tedy možné pracovat s aktivitami, které sledují, získání a osvojení jednotlivých sociálních dovedností a jsou součástí etické výchovy. V práci s kolektivem je pak možné pokračovat i po návratu z kurzu například v rámci pravidelných třídnických hodin a v etické výchově pokračovat v dalších měsících a letech.

Praktická část

4. Úvod k praktické části

Cílem praktické části byla příprava, realizace a následné hodnocení programu pro adaptační kurz nového kolektivu šesté třídy.

Cíl adaptačního kurzu: Umožnit dětem lepší poznání nejen nových spolužáků, ale i sebe, podpořit jejich kreativitu, naučit je vzájemně spolupracovat, respektovat jeden druhého. Adaptační kurz měl položit základy dobrého klimatu ve třídě tak, aby se dětem ve škole dobře pracovalo. Zvolené aktivity byly vybírány tak, aby procvičovaly a učily kompetencím, kterými se zabývá v prvních lekcích i etická výchova.

Metody adaptačního kurzu: Techniky, které popisuje zážitková pedagogika a které zároveň využívá etická výchova.

Metodologie posouzení změn ve skupině: Sociometrie a pozorování. K sociometrickému šetření byly použity dotazníky před zahájením kurzu i po něm. Pozorováním dětí během jednotlivých aktivit v průběhu kurzu jsem se snažila zjistit, zda týdenní stmelovací pobyt může pozitivně ovlivnit klima ve třídě a vývoj třídy jako skupiny.

Po skončení kurzu by tak bylo možné navázat na realizované aktivity a se třídou dále pracovat. Zařazovat etickou výchovu do třídnických hodin. Práce by tak mohla být inspirací pro ty, kteří jsou zastánci etické výchovy a zážitkové pedagogiky a snaží se nějakým způsobem včlenit etickou výchovu do výuky.

5. Popis skupiny a prostředí

Adaptační kurz se konal nedaleko Třeboně ve druhém zářijovém týdnu. Středisko se nacházelo v krásném prostředí jihočeských rybníků nedaleko lesa. Děti měly k dispozici celou řadu venkovních sportovišť. Nebyl tedy problém najít vhodná místa pro venkovní aktivity. Žáci byli ubytováni v chatkách a ve dvou velkých budovách. Děti ze šestých tříd společně obývaly prostory obou budov. Všechny dívky z jedné třídy sdílely jeden pokoj a stejně tak i chlapci. Děti tak spolu trávily velké množství času, a to nejen organizovaného,

ale i volného času. To usnadňovalo komunikaci s dětmi a bylo možné využít velké pokoje pro společné aktivity uvnitř.

Pracovala jsem s kolektivem dětí ve věku od 11 do 12 let.

Z pohledu vývojové psychologie se jedná o fázi rané adolescence neboli pubescence. V tomto období nastává kompletní změna osobnosti, která se týká všech jejích složek: somatické, psychické i sociální. Nejnápadnější změnou je tělesné dospívání, které je spojené s pohlavním dozríváním – pubertou. U pubescentů dochází ke změně emočního prožívání. Pro toto období je typické střídání nálad, které si ani samotný jedinec neumí vysvětlit. Bývají vztahovační, přecitlivělí, odmítají kompromisy. K autoritám zauímají děti výrazně kritický postoj. Odmítají formální autority – rodiče, učitele. Jsou ochotni akceptovat svoje podřízené postavení v případě, že se domnívají, že si je dotyční zaslouží. Tato vývojová etapa je velmi náročná nejen pro dospívající, ale zejména pro dospělé v jejich okolí – rodiče, učitele, vychovatele atd. Vyžaduje od nich značnou míru trpělivosti, tolerance a pochopení. Ve vztahu k rodině se projevuje snaha o odpoutání se a získání větší autonomie. Na významu nabývá vrstevnická skupina, která je pro něj nejdůležitějším socializačním faktorem.¹⁶

5.1. Popis třídního kolektivu

Kolektiv vznikl sloučením tříd po odchodu některých žáků na osmiletá gymnázia. Ve třídě bylo 13 chlapců, většinou nadšených sportovců, a 12 dívek, se zájmy odpovídajícími jejich věku, 2 žáci se od kolektivu odlišovali. Jednalo se o dívku z Číny, která byla velmi limitována nedostatečnou znalostí jazyka, a jednoho chlapce, který se od ostatních lišil svými neobvyklými zájmy, ve kterých dosáhl hlubokých znalostí. Zajímal se o technickou stránku letadel a jejich provoz. Jeho komplikovaná a konfliktní povaha mu poněkud ztěžovala vstup do nového kolektivu.

„Školní třída je skupina žáků stejného věku, kteří jsou společně vyučováni ve škole. Třída je základní sociální a organizační jednotkou školního vzdělávání.“¹⁷

¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹⁷ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.

Ze sociologického pohledu je třída malou sociální skupinou, která je vytvořena školou, je sestavena formálně na limitovaný čas. Složení třídy není vždy stálé. Žáci téže třídy se často liší:

- zastoupením pohlaví;
- vývojovou úrovní;
- schopnostmi a motivovaností pro učení;
- studijními výsledky;
- mimoškolními zájmy atd.

Skupiny uvnitř třídy se s věkem proměňují. V nově vzniklé třídě dochází během školního roku k postupné identifikaci a žáci mluví o „naší“ třídě.¹⁸

Pro děti staršího školního věku je školní třída důležitým sociálním kontextem, který je důležitý pro jejich další vývoj. Pro práci se třídou je důležité i psychosociální klima třídy.

„Psychosociální klima školní třídy označuje ustálené postupy vnímání, prožívání, hodnocení toho, co se ve třídě už odehrálo a/nebo právě odehrává; jsou to názory jednotlivých aktérů školního vyučování.“ (Uvedeno v citaci Mareš, 2013.)¹⁹

Psychosociální klima třídy má rozhodující vliv na učební výsledky žáků.

Klima ovlivňuje:

- jak se dítě ve třídě cítí, jak se tam cítí učitel;
- motivaci žáků učit se a učitelů učit v konkrétní třídě;
- výchovné i vzdělávací výsledky žáků i učitele;
- chování žáků v hodinách i mimo vyučování.²⁰

Z těchto obecných poznatků o třídě jako sociální skupině a o klimatu třídy jsem vycházela při přípravě adaptačního programu.

¹⁸ MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.

¹⁹ MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.

²⁰ MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.

5.1.1. Zjištění a zhodnocení aktuálního třídního klimatu – dotazníky

K tomu, abych zjistila aktuální situaci ve třídě, jsem použila několik metod. Nejprve jsem hovořila s třídní učitelkou. Snažila jsem se zjistit, jestli děti znala před tím, než s nimi začala pracovat. Zda získala nějaké informace o žácích od jejich bývalých třídních učitelů. Jak se cítí a jak se jí s novou třídou pracuje. Co se ve třídě děje a jak to prožívá.

Z rozhovoru s paní učitelkou vyplynulo, že děti osobně neznala, proto se snažila zjistit, co nejvíce informací od jejich bývalých třídních učitelů. Ve třídě se sešly děti, které byly většinou hodnocené jako přátelské, tolerantní, vstřícné, bez velkých výchovných problémů.

Výjimkou byl jeden chlapec, kterého bývalá třídní učitelka hodnotila jako velmi nevyváženého, nezralého, uzavřeného, s občasnými návaly vzteku.

Dále se pak odlišovala dívka z Číny, která se přistěhovala v průběhu páté třídy a k dětem si zatím hledala cestu obtížně, kvůli svému jazykovému handicapu.

Pro žáky jsem vytvořila dotazník, jehož otázky byly volené tak, aby bylo možné si udělat představu o tom, jak se děti cítí v novém kolektivu, jak vnímají třídu jako celek a jak vnímají třídní učitelku.

Při vytváření a zadávání dotazníku jsem vycházela z publikace Jiřího Mareše: „Klima školní třídy. Dotazník pro žáky.“²¹ Stejný dotazník dostali žáci několik týdnů po skončení pobytu. Cílem bylo porovnat výsledky a zhodnotit vliv stmelovacího kurzu na třídní klima.

Snažila jsem se zajistit, aby anonymní dotazník vyplňovala celá třída a žáci pracovali samostatně, neradili si.

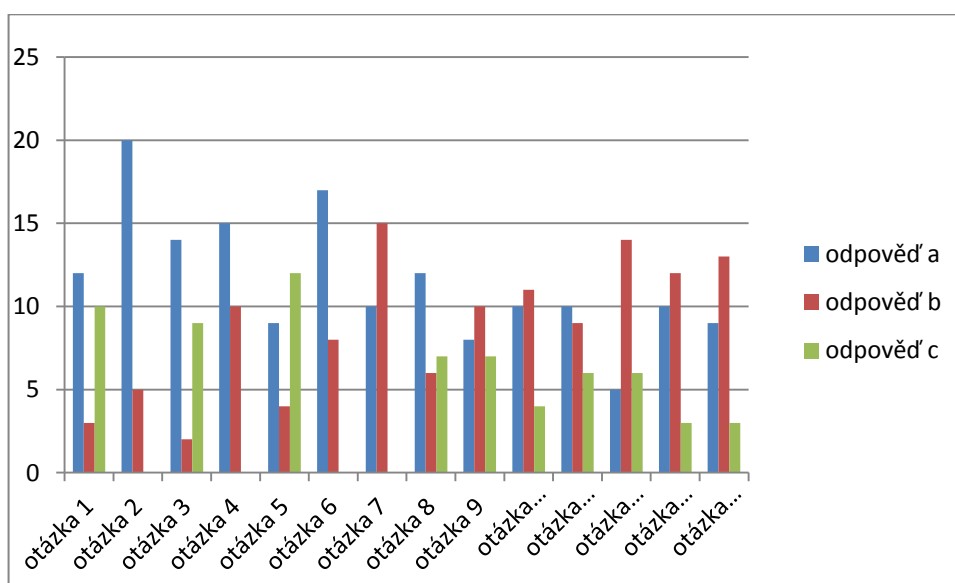
Při hodnocení získaných informací jsem brala v úvahu to, že děti strávily v novém kolektivu zatím velmi krátký čas a teprve si zvykaly. Výsledky nemusely být úplně přesné, protože názory dětí na vztahy v kolektivu se mohou časem změnit. Pro některé byl

²¹ MAREŠ, Jiří a Stanislav JEŽEK. *Klima školní třídy: dotazník pro žáky*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. Evaluační nástroje. ISBN 978-80-87063-79-8.

dotazník novou zkušeností a nevěděly, jak s ním pracovat a je možné, že volily nejjednodušší odpovědi. Výsledky jsem využila k získání přehledu o názorech dětí na klima ve třídě a porovnála jsem ho s názorem učitelky.

Z dotazníků vyplynulo, že děti stále silně vnímaly vazby k původním třídám a spolužákům. V novém kolektivu se snažily, co nejlépe zorientovat a teprve si začaly budovat vztahy k novým spolužákům a třídní učitelce.

Klima třídy před Týdnem sportu

Dotazník pro žáky je uveden v příloze č. 1

5.2. Příprava a volba aktivit

Cílem kurzu bylo umožnit dětem lépe se vzájemně poznat, naučit se dobře komunikovat a spolupracovat, posílit jejich sebevědomí, podpořit kreativitu atd. Nejprve se děti formou dotazníku vyjádřily k tomu, co od adaptačního pobytu očekávají (dotazník před zahájením kurzu – viz. příloha č. 2).

Většina dětí předpokládala, že se na kurzu lépe poznají s novými spolužáky i s učitelkou, že zažijí řadu zajímavých a zábavných aktivit. Žáci již měli nějaké zkušenosti s předešlých let, kdy většinou vyjížděli na školy v přírodě, kde pro ně byl připravován rozmanitý program. Těšili se tedy, co nového si budou moci vyzkoušet.

Třídní učitelka se chtěla v budoucnosti s dětmi v rámci třídnických hodin věnovat etické výchově.

Při přípravě a volbě vhodných aktivit jsem se snažila vzít v úvahu i toto přání učitelky a volit aktivity, které by splnily cíle kurzu (hlubší vzájemné poznání, stmelení třídy apod.) a zároveň by bylo možné na ně navázat aktivitami etické výchovy v třídnických hodinách.

Výchovné cíle programu – komunikace, posílení sebevědomí, vzájemné poznání, spolupráce, kreativita jsou prvními kompetencemi, které si děti v etické výchově osvojují. V aktivitách jsme se s třídní učitelkou zaměřily zejména na rozvoj komunikačních dovedností, jako základního předpokladu pro vzájemné pochopení a spolupráci.

Pro kurz jsem v souladu se zamýšlenými cíli vybrala tyto aktivity:

Výchovný cíl	Aktivita
Lepší poznání žáků	Já jsem on
Rozvoj kreativity	Homepage
Vzájemná spolupráce	Co máme společného? Přejchod přes bažinu, Minové pole
Rozvoj komunikačních dovedností	Návštěva z kosmu, Minové pole, Žena zrozená pro chemii a fyziku
Pozitivní hodnocení sebe i druhých,	Pozitivní myšlení
Rozvoj empatie	Šestý smysl
Rozvoj zodpovědnosti	Přejchod přes bažinu, Minové pole

Tabulka 2: Aktivity pro kurz

5.3. Uvádění her a jejich struktura, pravidla adaptačního kurzu

Před uvedením první aktivity jsem žáky seznámila se základními pravidly, která budou muset dodržovat. Zároveň děti vyplnily krátký dotazník, který se zaměřil na zjištění, co očekávají od kurzu.

Důsledné dodržování těchto pravidel nám usnadňovalo uvádění a realizaci jednotlivých her.

- Pravidlo stop
- Chodit včas

- Dotazy ke hrám až po jejich představení
- Nemluvit jeden přes druhého

Pravidla děti sepsaly a vyvěsily v jednom z pokojů, který jsme využívali při vnitřních aktivitách.

Struktura každé z uváděných aktivit vycházela ze základního cyklu učení využívaného zážitkovou pedagogikou - Kolbova cyklu.

- Motivace před hrou
- Realizace
- Reflexe a hodnocení

Vnitřní aktivity se konaly v jednom z velkých společných pokojů.

Pohybové aktivity jsme realizovali na velké louce, která se nacházela v blízkosti kempu.

U většiny her byla přítomna třídní učitelka, většinou v roli pozorovatele. Některých se také aktivně účastnila jako člen skupiny.

Do jednotlivých aktivit jsme děti losovali, tak si vyzkoušely spolupráci se všemi spolužáky.

5.4. Harmonogram uváděných her

Třídní aktivity byly včleněny do celkového programu Týdne sportu.

	Čas/ prostředí	Cíl	Aktivita
1. den večer			
Zahájení	2 hodiny/ v budově	Dotazník umožňující žákům formulovat, co od akce čekají. Úvodní seznámení se základními pravidly.	Harmonogram uváděných her (kdy a kde se budou odehrávat)

Rozehrívací aktivity		Jednoduché, zábavné hry, při kterých musí děti spolupracovat. Hry uvolňující napětí.	Gordický uzel Grimasy
----------------------	--	---	--------------------------

2. den večer			
Aktivity zaměřené na lepší poznání spolužáků	2 hodiny/ v budově	Žák získá více informací o svých spolužácích, dokáže získané informace sdělit a předat ostatním řekne, co nového se dozvěděl, popíše, co ho nejvíce zaujalo.	Já jsem on Co máme společného?
3. den odpoledne			
Aktivity zaměřené na vzájemnou spolupráci a hlubší poznání	3 hodiny/ venku	Žák bude spolupracovat s ostatními členy skupiny na řešení zadaného úkolu. Pokusí se zvládnout jednoduchý skupinový úkol.	Homepage Přechod přes bažinu
3. den večer			
Aktivity zaměřené na vzájemnou komunikaci	2 hodiny/ v budově	Děti si procvičí různé formy vzájemné komunikace.	Návštěva z kosmu
4. den odpoledne			
Aktivity zaměřené na vzájemné spolupráci při náročnějším úkolu	2 hodiny/ venku	Žák bude spolupracovat s ostatními členy skupiny na řešení zadaného úkolu. Pokusí se zvládnout složitější skupinový úkol.	Minové pole
4. den večer			
Aktivity zaměřené na vzájemnou komunikaci Aktivity rozvíjející	2 hodiny/ v budově	Žák se naučí naslouchat a předávat informace. Žák se pokusí na základě svých znalostí spolužáků	Žena zrozená ... Šestý smysl

empatii		odpovědět na několik otázek.	
5. den dopoledne			
Aktivity zaměřující se na pozitivní hodnocení druhých. Závěrečné zhodnocení	2 hodiny/ v budově	Žák se pokusí o pozitivní hodnocení druhých. Vyplnění závěrečného dotazníku.	Pozitivní hodnocení Závěrečný dotazník

Tabulka 3: Harmonogram uváděných her

5.5. Hodnocení jednotlivých her

Jednotlivé aktivity jsme hodnotili hned po jejich skončení. V reflexi jsme se snažili věnovat:

- zážitkům a pocitům dětí
- spojení zážitku s rozumovým pochopením (aha efekt);
- výměnám názorů žáků na to, co právě zažili;
- zpětné vazbě k aktivitě, žáků navzájem;
- pojmenování důvodů, proč se aktivita konala;
- spojení hry s reálným životem;
- otázkám k přemýšlení.

5.6. Závěrečné hodnocení celého pobytu

V úvodu Týdne sportu děti vyplnily dotazník, ve kterém se vyjádřily k tomu, co od pobytu očekávají, jak bude podle jejich názoru probíhat, co jim umožní zažít.

Na závěr pobytu děti vyplnily nový dotazník, ve kterém se vyjádřily k tomu, do jaké míry se jejich očekávání naplnila.

Z dotazníků vyplynulo, že ve většině případů pobyt splnil očekávání dětí. Aktivity, které si děti vyzkoušely, hodnotily pozitivně. Nespokojení byly s tím, že čas, který mohl

být věnován třídě a hrám, byl velmi krátký. Chtěli by si vyzkoušet více aktivit, zejména těch, které jsou zaměřené na plnění obtížných úkolů ve skupině.

Většina žáků uvedla, že jim pobyt umožnil lépe poznat svoje spolužáky i třídní učitelku. Naučili se vzájemně spolupracovat, naslouchat druhému, respektovat se navzájem.

Děti vyjádřily přání vyjet znovu na konci roku na podobný pobyt, ovšem pouze jako třída, aby měly na všechny hry dostatek času.

Ukázka závěrečného dotazníku viz. příloha č. 3

6. Aktivity realizované v průběhu Týdne sportu

Aktivita: Já jsem on

Cíl aktivity: Cílem této aktivity je, naučit děti aktivně naslouchat druhému.

Doba na přípravu: Max. 10 minut

Časová náročnost: Max. 45 minut

Pomůcky: Pro každou dvojici tužku a papír na zaznamenávání postřehů a poznámek.

Popis aktivity: V průběhu této aktivity pracují děti ve dvojicích. V kolektivu, který vznikl spojením žáků z různých tříd, je dobré zvolit dvojice tak, aby spolu pracovaly děti, které se příliš neznají. Během krátkého asi 5 minutového rozhovoru se žáci snaží zjistit co nejvíce informací o svém partnerovi. Před zahájením aktivity je možné dětem navrhnout okruhy otázek, které jim mohou sloužit jako inspirace pro jejich rozhovory. Po vypršení předem stanoveného času si žáci ve dvojici prohodí identitu s kamarádem. Dítě, které kladlo otázky, odpovídá svému partnerovi. V kolečku, které následuje, děti představují nikoli sebe, ale svého spolužáka. Ten má možnost upravit, případně doplnit informace o sobě. Tuto aktivitu je možné zpestřit pantomimou, ve které děti předvedou činnost, kterou dělá jejich kamarád nejraději ve volném čase. Ostatní se snaží poznat, o co se jedná.

Reflexe:

- Co ti dělalo největší problém při plnění tohoto úkolu?
- Kdo ve vaší dvojici poslouchal pozorně?
- Proč je důležité druhému pozorně naslouchat?
- Jaké problémy nám může přinést nepozornost při naslouchání ostatním?
- Co nového a překvapivého ses dozvěděl?

Postřehy z realizace: V následné reflexi mělo každé dítě možnost zhodnotit tuto aktivitu. Nejprve se jim nechtělo hovořit před ostatními, ale to trvalo pouze chvíli, brzy zjistily, že obavy nejsou na místě a mluvily otevřeně a bez zábran. Děti hodnotily tuto aktivitu velmi pozitivně. Přiznaly se, že se jim ze začátku nelíbilo, že nemohou být ve dvojici s dobrým kamarádem. Během začátku rozhovoru se proto řídily již navrženými

otázkami. Později si již vymýšlely otázky samy tak, aby o sobě zjistily co nejvíce, případně aby si získané informace upřesnily.

Některé byly rozmrzelé, protože měly pocit, že informace, které o nich spolužák uváděl v závěrečném kolečku, byly nepřesné nebo neúplné. Společně jsme zjišťovali příčiny těchto nedorozumění. Žáci si postupně uvědomili, že pozorným nasloucháním druhému předejdou případnému nepochopení a problémům, které by mohly vzniknout. Nejvíce si užili pantomimu v závěru aktivity, při níž docházelo k velmi vtipným situacím.

Dětem se podařilo vystoupit ze zaběhnutých kamarádkých stereotypů a začaly si více všimnout i nových spolužáků.

Tato aktivita byla první velkou výzvou pro dívku z Číny, která byla velmi uzavřená, tichá a spolužáků se spíše stranila. Cítila se nejistá, protože ji do značné míry omezovala jazyková bariéra. Partnerkou v této hře jí však byla velmi milá a klidná dívka, která jí velmi pomáhala a povzbuzovala. V závěrečném kolečku dokázala dívka z Číny kamarádku nejen přestavit, ale překonala i velký ostych a převedla před ostatními pantomimu, při které přestavila její nejoblíbenější činnost. Za to jí děti zcela spontánně zatleskaly.

Transfer do života: Aktivní naslouchání může předejít mnoha problémům a nedorozuměním. Pozorné vnímání a naslouchání druhým je zároveň cestou, jak je lépe poznat.

Aktivita: Homepage

Cíl aktivity: Rozvoj komunikace, kreativity, další poznávání ve skupině

Doba na přípravu: 20 minut.

Časová náročnost: Minimálně 60 minut

Pomůcky: Pro každého z dvojice velkou čtvrtku A3, pastelky, fixy, lepidla, nůžky, barevné časopisy, noviny.

Popis aktivity: Tuto hru je vhodné uvést legendou o spuštění nového webového portálu, který bude na svých stránkách představovat zajímavé osobnosti. Žáky vyzveme k vytvoření a zveřejnění jejich osobních www stránek. Stránky si ovšem nedělají děti samy. Stávají se klienty, kteří potřebují svého „webového tvůrce“, aby jim stránku navrhl a vytvořil. Vylosujeme proto dvojice, v nichž jeden je tvůrcem a zároveň klientem pro druhého. Tvůrce musí nejprve klienta podrobně vyzpovídat a zjistit co nejvíce informací, na jejichž základě vytvoří „webovou“ prezentaci. K vytvoření stránky používají děti obrázky z časopisů, velké čtvrtky barevné tužky a fixy a grafika stránek tak vzniká formou koláže. Je vhodné určit žákům čas na získání informací a čas na vlastní tvorbu stránek.

Po dokončení stránek následuje otevření „portálu“ – každý představí svoje stránky vytvořené kamarádem a může odpovědět i na případné dotazy.

Reflexe:

- Které nové a zajímavé věci jsi zjistil o svém spoluhráči?
- Jaké otázky pro tebe bylo obtížné zodpovědět a proč?
- Bylo těžké najít nebo vytvořit obrázky, které by spolužáka vystihovaly? Pokus se vysvětlit proč to bylo obtížné.
- Jak podle tebe měla vypadat tvoje webová stránka? Pokud se tvoje představy výrazně lišily od zpracování, čím to mohlo být způsobeno?
- Jak můžeme zabránit podobným nedorozuměním?

Transfer: Správnou a přesnou formulací svých přání a myšlenek můžeme předejít řadě nedorozumění a problémů.

Postřehy z realizace: Zrealizovat tuto aktivitu v podmínkách „Týdne sportu“ vůbec nebylo jednoduché. Bylo nutné hru rozdělit do dvou dnů, aby děti měly dostatek času na tvorbu stránek. Před začátkem aktivity byli žáci opět rozděleni do dvojic tak, aby se sešli ti, kteří spolu ještě nepracovali. Děti už tolik neprotestovaly a netrvaly na práci s bývalými spolužáky. Nebylo již nutné pomáhat jim předem připravenými okruhy otázek. Samy se snažily získat, co nejvíce informací o „klientovi“, aby mohly z připravených pomůcek vytvořit stránku, která mu bude nejvíce vyhovovat. Zpočátku se jim zdálo velmi obtížné najít v připravených pomůckách vhodné obrázky. Postupně ale přišly na to, jak vhodně kombinovat svoje ilustrace, text a obrázky z časopisů tak, aby jejich představa získala požadovanou podobu.

V průběhu závěrečné prezentace stránek a hodnocení celé aktivity byly většinou spokojené s tím, jak je jejich kamarád prezentoval a jaké zvolil výtvarné zpracování. Společně jsme přišli na to, co mohlo způsobit případné rozdíly mezi představou „klienta“ a zpracováním „tvůrce“. Děti si uvědomily, jak je důležité pozorně poslouchat kamaráda, případně se nebát klást otázky, které jim umožní vše lépe pochopit. Výrazného úspěchu se svými stránkami dosáhl chlapec, který stál zatím trochu stranou kolektivu. Z předešlé třídy ho provázela pověst podivína s nevyrovnaným a nevypočitatelným chováním. Podle třídní učitelky reagoval často na drobná nedorozumění záchvaty vzteku. Ovšem při této hře děti zjistily, že jeho velkým koníčkem jsou dopravní letadla a znalosti o jejich konstrukcích, letových vlastnostech, používaných pohonných hmotách byly neuvěřitelné. Navíc se ukázalo, že je výborným posluchačem, který má také obrovské výtvarné nadání, takže jeho stránky byly dokonalé zpracované. Díky této hře děti začaly měnit svůj pohled na tohoto chlapce. Žáci si svoje webové stránky odvezli do školy, kde si je ve třídě vyvěsili.

Aktivita: Co máme společného?

Cíl aktivity: Tato aktivita doplňuje předcházející. Učí vnímat ostatní, všimát si společných i odlišných charakteristik. Rozvoj komunikačních dovedností a kreativity. Další poznávání ve skupině.

Časová náročnost: Minimálně 60 minut

Pomůcky: Papíry, tužky

Popis aktivity: Děti se snaží ve dvojici vymyslet co nejvíce věcí, které mají společné – mohou to být povahové vlastnosti, věci, činnosti, zájmy (musí jich vymyslet alespoň 8). Svoje poznatky si pečlivě zaznamenávají. Po splnění úkolu se každá dvojice spojí s další dvojicí a vytvoří tak čtveřici. Ve svých seznámech se pokoušejí nalézt společné zájmy, věci, činnosti. Na jejich základě potom vymyslí název pro svoji skupinu a zvolí si způsob, jakým se budou ostatním prezentovat. Mohou si vymyslet například heslo, které jejich skupinu nejlépe vystihuje. Dalším zpestřením je převést heslo skupiny do obrázku a nechat při následném hodnocení ostatní hádat, jaké heslo obrázek vystihuje, popřípadě předvést scénku apod.

Reflexe:

- Co nového jste zjistili o svých spolužácích?
- Je nějaká věc, která je společná většině třídy? Která?
- Kterých charakteristik jste si nejvíce všimli (např. povahových vlastností, zájmů, vlastnictví věcí apod.)
- V čem se od spolužáků lišíš?
- Jak je možné využít rozdílností mezi lidmi v životě třídy a v reálném životě?

Transfer: Svými odlišnostmi se můžeme velmi dobře doplňovat.

Hodnocení: Děti prezentovaly svoje skupinky většinou formou vizitky - obrázku, kterým se snažily vyjádřit vše, co mají společného. Některé předvedly krátkou scénku. Do této aktivity se již bez větších problémů začali zapojovat i méně průbojní žáci. Získali větší jistotu a nebáli se upozornit na detaily, o kterých si mysleli, že by si jich ostatní nevšimli,

nebo je dost neocenili. V závěrečném hodnocení jsem se snažila vést děti k zamyšlení, proč je přínosné, že jsme každý trochu jiný a zároveň proč je výhodné mít něco společného. Děti postupně docházely k poznání, že díky svým odlišnostem se mohou vzájemně doplňovat a plnění společných úkolů je pro ně snazší, než kdyby každý dělal všechno. Celkově byla hra přijata velmi pozitivně. Žáci již bez velkých zábran mluvili o tom, jak se jim ve skupince pracovalo, o pocitech, se kterými se pouštěly do zadaného úkolu i s jakými problémy si museli poradit, aby se jim podařilo prezentaci připravit. Po několika těchto aktivitách bylo patrné, že jsou děti otevřenější. Více si navzájem důvěřovaly a nevadila jim práce ve stále se obměňujících skupinkách.

Aktivita: Návštěva z kosmu

Cíl aktivity: Cílem této hry je uvědomit si důležitost neverbálních projevů komunikace pro sdělení, další rozvoj komunikačních schopností, tvořivosti, fantazie, empatie.

Časová náročnost: Minimálně hodina

Popis aktivity: Hru uvedeme povídáním o možné existenci mimozemských civilizací. S dětmi hovoříme o tom, jak by mohlo vypadat případné setkání s mimozemšťany. Jak by mohli mimozemšťané vypadat, jak by se s námi asi dorozumívali. Zároveň se společně zamyslíme nad tím, co by nám asi chtěli sdělit. Tím si částečně vymezíme možná témata, o kterých mohou mimozemšťané mluvit. Předejdeme tak tomu, aby si děti nesdělovaly hlouposti. Po tomto úvodu rozdělíme děti do dvojic. Jeden z dvojice je mimozemšťan, který nedávno přistál na Zemi, druhý je jeho tlumočnickem. Mimozemšťan si svůj výstup, případně i kostým připravuje v jiné místnosti než tlumočnick, aby se nemohli domlouvat. Žák, který je mimozemšťanem, se snaží neznámou řečí předat svoje poselství lidem na Zemi. Využívá gesta, mimiku, mění tón řeči, postoj, pozici těla apod. Tlumočnick simultánně překládá. Po skončení svého proslovu mimozemšťan objasní, co chtěl lidstvu sdělit a zhodnotí výkon tlumočnicka.

Reflexe:

- Jaké problémy se při plnění úkolu objevily?
- Proč bylo pro vás obtížné mimozemšťana překládat?
- Na co jste se při tlumočení soustředili?
- Jakým jiným způsobem se můžeme vyjadřovat kromě slov?
- Co nám pomáhá porozumět obsahu sdělení?

Hodnocení: Po vysvětlení hry měly děti dostatek času na přípravu svého „vystoupení“. Mimozemšťané se snažili v omezeném čase nejen vymyslet poselství lidstvu, ale zároveň se snažili vytvořit si nějaký kostým nebo alespoň masku na obličej, aby vypadali autenticky. Během této aktivity docházelo k mnoha vtipným situacím. V některých případech tlumočnick vůbec mimozemšťana nepochopil a přeložil jeho sdělení naprosto špatně. V závěrečné reflexi se děti zamýšlely nad tím, proč byli někteří výrazně

lepší než jiní. Ti úspěšní vysvětlovali ostatním, že postupovali podobně jako například na dovolené v cizině, když se snaží bez znalosti jazyka porozumět hovoru lidí okolo. Sledovali mimiku obličeje, tón hlasu, gesta. Děti pochopily, že v komunikaci nejsou podstatná jenom slova, ale že výraznou roli hrají i neverbální komunikační projevy, že se vyjadřujeme nejen slovy, ale i – mimikou, gesty apod. Neúspěšní tlumočníci sami přicházeli na chyby, ke kterým došlo a které vedly ke špatnému pochopení mimozemšťanova sdělení. Jako příčinu uváděli nedostatek soustředění na neverbální komunikační projevy.

Transfer do života: V komunikaci s druhými lidmi je nutné si všimnout i neverbálních projevů.

Aktivita: „Žena zrozená pro chemii a fyziku“

Cíl aktivity: Uvědomit si význam komunikace a předávání informací, pochopit obsah sděleného textu. Uvědomit si, jak dochází ke zkreslení informací.

Časová náročnost: Hodina

Pomůcky: Krátký populárně vědecký text – článek „Žena zrozená pro chemii a fyziku – Marie Currie Sklodovská“²²

Popis aktivity: Z dětí sedících v kruhu vybereme tři, které pošleme za dveře. Zbývajícím přečteme krátký text s dostatečným počtem faktů. První žák se vrátí na své místo a vybrané dítě pokusí převyprávět obsah článku. Potom zavoláme druhého, tomu první dítě předá, co nejpodrobnější informace, které vyslechlo. Druhé vypráví třetímu. Důležité je, aby ostatní žáci nezasahovali do vyprávění a pouze sledovali, jak se postupně mění obsah sdělení. Na závěr dětem text znovu přečteme, tak mají i ti, kteří jej neslyšeli v originále, možnost porovnat původní verzi s verzí, kterou slyšeli od spolužáků.

Reflexe:

- Jak se měnily informace v průběhu reprodukce textu?
- Které informace se z textu vytratily rychleji a jaké zůstaly nezměněné?
- Proč dochází i v reálném životě k podobným zkreslením?
- Jakým způsobem lze zabránit zkreslování informací a vzniku pomluv?

Hodnocení: Tato aktivita byla dětmi přijata velmi pozitivně. Zpočátku bylo nutné přihlížející posluchače usměrňovat, aby nezasahovali do předávání obsahu textu. V závěrečném hodnocení žáci vyjadřovali velké překvapení, nad obrovským zkreslením článku. Zjistili, že většina podstatných informací z textu zmizela a byla nahrazena nepřesnými nebo úplně nepravdivými informacemi. Dokázali si uvědomit rozdílné vnímání obsahu jednotlivými vypravěči. Zároveň jsme si na tomto příkladu ukázali, jak snadno může dojít k šíření zkreslených informací, pomluv apod. Žáci si uvědomili, jak je důležité

²² RYŠAVÁ, Jarmila. *Žena zrozená pro chemii a fyziku Marie Currie Sklodovská. Junior: 21. století*. RF HOBBY, s.r.o, 2007, **2007**(8), 1. ISSN 1801-6839.

dobře pochopit obsah sdělovaných informací, aby při jejich předávání nedocházelo k jejich zkreslování. Zároveň si uvědomili, že je velmi podstatné přemýšlet o tom, jakým způsobem poznatky předávat, aby nedošlo k jejich překroucení a zkreslení.

Transfer do života: Je důležité přemýšlet nejen nad obsahem, ale i formou předávaných sdělení, aby nedocházelo k nedorozuměním.

Aktivita: Kopírka paměti

Cíl aktivity: Cílem je co nejpřesnější vyjadřování, s ohledem na příjemce sdělení.

Časová náročnost: Hodina

Pomůcky: Pastelky, papíry, jednoduché obrázky tvořené kombinací různých geometrických tvarů

Popis aktivity: Hru hrají dvoučlenné skupinky. Jedno z dětí je pozorovatelem, druhé je kresličem. Určené místo označíme jako zdroj a umístíme zde jednoduchý obrázek tvořený kombinacemi geometrických tvarů. Do jeho blízkosti zdroje může jít pouze pozorovatel, ten si obrázek dobře prohlédne, doběhne do cíle, kde čeká kreslič, tam mu obrázek co nejlépe popíše. Kreslič se snaží podle popisu pozorovatele nakreslit zadaný obrázek. Důležité je, aby obrázky viděl pouze pozorovatel. Ten může obrazec popisovat pouze slovy, snaží se vyjadřovat co nejpřesněji, bez použití gest. Výsledné obrázky skupinky porovnají s originálem.

Reflexe:

- Podobal se výsledný obrázek předloze? Pokud ne, v čem si myslíte, že jste udělali chybu?
- Proč si myslíte, že došlo k nepřesnostem ve výsledném obrázku?
- Jakou taktiku volil pozorovatel?
- Bylo pro vás těžké nepoužívat gesta a vyjadřovat se pouze slovy?
- Jaké problémy mohl mít kreslič s pochopením sdělení a proč?
- Na co se podle vás musíte při takto jednosměrném předávání informací zaměřit?

Hodnocení aktivity: Pro tuto aktivitu byl zvolen členitý lesní terén, takže se děti také poměrně dost naběhaly. Při hodnocení výsledných obrázků docházelo k nemalým překvapením. U některých skupinek nesouhlasily barvy, u jiných prostorová orientace obrazců, někde dokonce počet tvarů. V následné reflexi jsme společně přemýšleli nad příčinami, které vedly k neúspěchům v této hře. Žáci postupně došli k poznání, jak důležité je přesné a jednoznačné vyjadřování. Uvědomili si, jaké problémy může přinést užívání slov, jejichž obsah může být pochopen různě. Děti popisovaly, obtíže, které jim přinášel

zákaz používat gesta. Vnímaly to jako velké omezení, protože gesty často upřesňují svoje sdělení, v případě, že nemohou najít vhodná výstižná slova. Zároveň účastníci pochopili, že musí brát v úvahu i příjemce informací. Přemýšlet dopředu o tom, zda nebude mít problém s pochopením toho, co mu sdělují. Pouze dvě skupinky měly obrázky, které se s originálem shodovaly. Ze závěrečného hodnocení vyplynulo, že si děti neuvědomovaly nejednoznačnost a nepřesnost svých sdělení. Snažily se splnit úkol, co nejrychleji bez ohledu na výsledek.

Transfer do života: Je důležité přemýšlet nejen nad obsahem, ale i formou předávaných sdělení, aby nedocházelo k jejich zkreslování.

Aktivita: Pozitivní hodnocení druhých

Cíl aktivity: Umět pochválit druhého, umět pochvalu přijmout. Rozvoj pozitivního hodnocení druhých.

Časová náročnost: Minimálně 60 minut

Pomůcky: Tužky, papíry, pastelky, spínací špendlíky

Popis aktivity: Nejprve si s dětmi společně v kruhu povídáme o tom, kdy naposled někoho za něco pochválily, nebo kdy naposledy někdo pochválil je a za co to bylo. Připomeneme si význam nejen pochval, ale i poděkování. Potom si děti navzájem připnou na záda arch papíru. Vysvětlíme jim, že úkolem hry je, napsat každému spolužákovi na záda nějakou pozitivní věc – pochvalu, kompliment, poděkování apod. Všechny děti měly na konci této hry svůj seznam pochval, který si sám pro sebe přečte.

Reflexe:

- U kterých spolužáků pro vás bylo obtížnější vymýšlet pochvaly? Proč?
- Jaké jste měli pocity při čtení svých archů?
- Kdo vás nejčastěji chválí? Za, co vás chválí nejčastěji? Jak se při tom cítíte?
- Proč je podle vašeho názoru snazší chválit než vytýkat?
- Proč je podle vás důležitá pochvala?

Hodnocení: V úvodním kolečku jsme si povídali o tom, jak často a za co bývají děti chváleny. Hovořili jsme i o tom, za co naposledy někomu poděkovali nebo někoho pochválili. Nejčastěji šlo o poděkování rodičům za nákup nějaké věci, spolužákům za pomoc při zkoušení, nebo půjčení chybějících pomůcek. Po tomto úvodu, dostaly děti na záda arch papíru, na který si psaly pochvaly, komplimenty, poděkování. Někteří měli velký problém vymyslet něco, za co by měli druhého pochválit. V takových případech často kreslili smajlíky, nebo napsali pouze „Děkuji“. Na závěr si každé dítě přečetlo svůj pochvalný list. Následovala reflexe, ve které se děti přiznaly, že se jim u některých spolužáků vymýšlela pochvala velmi obtížně, ale protože chtěly úkol splnit, snažily se něco vymyslet pro každého. Žáci si uvědomili, jak důležité je umět druhého pochválit, najít v ostatních něco pozitivního.

Transfer do života: Pochvala a poděkování v pravou chvíli může zlepšit atmosféru ve třídě i zvýšit snahu chovat se lépe.

Aktivita: Šestý smysl

Cíl aktivity: Naučit se vnímat a chápat druhé. Pochopit význam obsahu slova empatie.

Časová náročnost: Minimálně 45 minut

Pomůcky: Tužky, papíry, předem připravené otázky

Popis aktivity: V úvodním kolečku řekne každé dítě, co si představuje pod pojmem empatie. Následuje vysvětlení tohoto slova. Můžeme se s dětmi zamyslet nad tím, zda je empatie pro náš život důležitá. Žákům potom rozdáme tužky a papíry, vysvětlíme jim, že budou odpovídat na připravené otázky. Neodpovídají však za sebe. Snaží se odpovídat tak, jak si myslí, že bude odpovídat většina jejich spolužáků. Musíme dbát na to, aby se děti vzájemně nedomlouvaly na odpovědích. Po vyčerpání všech otázek si s dětmi společně přečteme odpovědi a provedeme bodové vyhodnocení. Každé dítě získává tolik bodů, kolikrát se jeho odpověď shodovala s ostatními. Všechny body se sečtou. Žáci mohou odpovídat na otázky typu: Kde se s kamarádem sejdete, když pojedete do Prahy? Napište oblíbenou květinu apod.

Reflexe:

- Proč se vám tato aktivita líbila?
- U kterých otázek bylo obtížné odhadnout odpověď ostatních?
- Proč je snazší odpovídat sám za sebe? Proč?
- Proč je jednodušší odhadnout odpovědi spolužáků, než úplně cizích lidí?
- Jak je možné empatii trénovat?
- Ve kterých povoláních hraje empatie významnou roli?

Hodnocení: Nejprve jsme si s dětmi vysvětlili pojem empatie. Slovo empatie pro ně nebylo úplně neznámé, ale většina z nich ho neuměla dobře vysvětlit a netušila, k čemu by se dala empatie využít. Vlastní aktivita byla přijata s velkým nadšením. Děti velmi rychle pochopily zadání úkolu a každý chtěl zjistit, jak umí odhadnout odpovědi ostatních. Občas bylo nutné dohlédnout, aby se žáci nedomlouvali na odpovědích ve snaze získat co nejvíce bodů. Ve výsledných odpovědích se děti nejvíce shodovaly v otázkách, které se týkaly školy, učitelů apod. Velké shody dosahovaly také odpovědi na otázky, které se

týkaly oblíbených dnů v týdnu, měsíců v roce apod. V méně obecných otázkách se děti již tolik neshodovaly. V závěrečné reflexi jsme hodnotili význam empatie v životě. Žáci si uvědomili, že je snazší se vcítit do lidí, které známe. U lidí, které neznají, se snaží odhadnout jejich pocity a další jednání z neverbálních projevů komunikace. Také jsme si vysvětlili rozdíl mezi empatií a soucitem, protože některé děti oba pojmy zaměňovaly. Definovali jsme si empatického člověka jako člověka, který si u druhých všímá neverbálních projevů, umí je správně identifikovat a zachovat se podle nich. Empatický člověk ostatní neodsuzuje, ale snaží se pochopit důvody jejich chování. Děti přišly na to, že dostatek empatie je důležitý ve všech povoláních, ve kterých se jedná s druhými lidmi – lékaři, psychologové, učitelé apod.

Transfer do života: Umění vcítit se do druhého nám může pomoci v řešení řady situací a předcházet případným konfliktům.

Aktivita: Společné lyžování

Cíl aktivity: Rozvoj správné a efektivní spolupráce, sociálních vazeb ve skupině, pohybové koordinace. Učení se trpělivosti, společnému řešení problémů a případných konfliktů.

Pomůcky: Dva páry speciálních „lyží“ určených pro pět lyžařů

Lyže je snadné vyrobit z dřevěných plotových planěk, na které přišroubujeme popruhy na nohy.

Popis aktivity: Děti rozdělíme do družstev po pěti hráčích. Úkolem každého družstva je, co nejrychleji na lyžích překonat vytyčenou trať. Tato aktivita mívá u dětí velký úspěch, ale při prvním uvedení je vhodné volit kratší trať, protože společný pohyb působí dětem velké potíže.

Reflexe:

- Jaké problémy jste museli překonat při plnění tohoto úkolu?
- Proč se vám pohyb zpočátku nedařil?
- Co vám pomohlo v řešení tohoto problému?
- Který člen týmu byl nejdůležitější pro splnění úkolu podle vašeho názoru?

Hodnocení: Tato pohybová hra nám zpestřila jedno odpoledne. Rozdělil děti do družstev a vysvětlil jim, zadaný úkol nebyl problém. Problémy začaly při jeho vlastním plnění. Pohyb na společných lyžích se dětem nedařil. Nastalo dohadování v družstvech, jak úkol splnit. Chvilí žákům trvalo, než si uvědomili, že překřikováním a rozčilováním se daleko nedostanou. V každém družstvu se brzy našel „vůdce“, který převzal iniciativu a organizoval děti tak, aby postupovaly k cíli. Děti na závěr samy uznaly, že jim chvíli trvalo, než pochopily, že se musí napřed domluvit a nechat mluvit pouze jednoho, aby pak celá skupina postupovala bez problému rychle do cíle. Pochopily, že vzájemná spolupráce jim usnadní řešení mnoha problémů. Lyže měly u dětí tak velký úspěch, že si je půjčovaly při každé příležitosti a snažily se zlepšovat si čas i techniku.

Transfer do života: Správná a účelná komunikace, efektivní spolupráce všech členů týmu umožní překonat i velké překážky.

Aktivita: Minové pole

Cíl: Tato aktivita má podobné cíle jako předcházející - rozvoj správné a efektivní spolupráce, sociálních vazeb ve skupině. Učení se společnému řešení problémů a případných konfliktů. Podpora vzájemné důvěry mezi členy skupiny.

Doba na přípravu: minimálně 30 min. – příprava pole

Pomůcky: Předem připravená síť o 64 polích (každé pole musí mít velikost alespoň 0,8 x 0,8 m), pro vedoucího papíry, na kterých má zakreslené cesty jednotlivých družstev přes minové pole.

Popis aktivity: Tuto aktivitu si připravíme na dostatečně velkém prostoru venku. Vhodná je louka, nebo les. Děti rozdělíme do družstev (minimální počet členů v družstvu je 5). Na připraveném minovém poli ukážeme hráčům startovní pole. V plnění úkolu se družstva střídají. Zvolí si jednoho, který si stoupne na start. Hráči v poli zavážeme oči, smí postupovat jakýmkoli směrem pouze o jedno pole, cestu mu určují ostatní z týmu. Pokud najdou správné pole, pokračují dál. Pokud hráče navedou na špatné pole, padá do bažiny a na start se postaví protivník z jiného družstva. Správnost trasy kontroluje vedoucí, který má mapu s vyznačenou trasou každého družstva. Děti musí spolupracovat a najít správnou cestu na co nejméně pokusů. Tato hra opět prověřuje schopnost žáků vzájemně dobře a efektivně spolupracovat.

Reflexe:

- Jak obtížný se vám zdál tento úkol v porovnání s předcházející aktivitou?
- Které zkušenosti z minulé hry vám pomohly v této aktivitě?
- Jakou jste zvolili taktiku?
- Jaké pocity měl hráč v poli?
- Měla vaše skupina při vedení slepce nějaké obtíže? Z čeho vyplývaly případné obtíže při jeho vedení?
- Jak se zapojili jednotliví členové týmu do řešení úkolu?
- Co je podle vás při překonávání podobných úkolů nejdůležitější?

Hodnocení: Najít pro tuto hru vhodný prostor nebylo jednoduché, ale podařilo se a minové pole vzniklo v lese v nepříliš členitém terénu. Děti jsem rozdělila do družstev,

snažila jsem se je opět promíchat, aby se v družstvu sešli jiní žáci, než ti, kteří společně plnili předcházející aktivitu. Pochopit, jak plnit zadaný úkol netrvalo dětem dlouho. V porovnání s předcházející aktivitou děti lépe spolupracovaly, tolik se nehádaly a přemýšlely o řešení mnohem konstruktivněji. Role hráče v poli byla velmi obtížná, musel se spoléhat na pokyny ostatních členů družstva, které byly často velmi nejednoznačné a nepřesné. Po skončení hry žáci hodnotili výkon svých skupin. Uváděli, že se poučili z předcházející aktivity a snažili se nejprve vymyslet taktiku, jak nejlépe vést hráče v poli. Snažili se určit někoho, kdo slepce v poli povede. Slepci hovořili o svých pocitech z průběhu hry. Občas se ozvaly výčitky na adresu vodičů. Bylo jim vyčítáno, že pokyny nebyly úplně jednoznačné. Chyběla jim směrová přesnost, často si pletli směr vpravo a vlevo. Ve většině družstev se v roli vodiče vystříдалo více žáků. Zpočátku se této role ujímali ti nejprůbojnější, kteří chtěli skupinu řídit. Velká část z nich byla ale znovu vystřídána dítětem, které mělo nejlepší paměť. Hra měla u žáků velký úspěch i po návratu z Týdne sportu na ni vzpomínali. Nakonec i na trávníku u našeho školního hřiště vzniklo minové pole a znovu a znovu jsme se ke hře vraceli.

Transfer do života: Správné rozdělení úkolů, vzájemný respekt a jednoznačné vyjadřování nám může pomoci splnit i náročné úkoly.

7. Diskuse

Třídní učitelka plánovala samostatný týdenní adaptační kurz s novou třídou. Během pobytu chtěla věnovat maximální množství času poznání dětí a budování vzájemných vztahů mezi nimi žáky. Původní program byl tedy sestavován týdenní adaptační pobyt. Ten však bylo nutné upravit, protože nebylo možné uskutečnit samostatný třídní adaptační pobyt.

Třída vyjela spolu s celým druhým stupněm na Týden sportu, kultury a turistiky.

Pobyt je obdobou školy v přírodě pro druhý stupeň. Tato forma výjezdu má svoje pozitivní, ale i negativní stránky. Mezi pozitivní stránky patří to, že třídní učitel nemusí věnovat tolik času a energie vlastnímu zajištění a organizaci pobytu. Zároveň se děti, které přišly nově na druhý stupeň, seznamují i s ostatními staršími spolužáky a také s učiteli druhého stupně. Přejít na druhý stupeň je tak pro ně méně stresující. Velkou nevýhodou je poměrně málo času, který je možné věnovat samostatné práci se třídou. Při takovéto hromadné akci je obtížné do předem zorganizovaného programu včlenit program pro jednu třídu.

Čas, který jsem mohla věnovat připraveným aktivitám, byl velmi omezený.

Třídní učitelka chtěla tímto pobytem zahájit neformální výuku etické výchovy ve své třídě. Jednotlivé lekce chtěla realizovat v rámci pravidelných čtvrtěčních třídnických hodin. Proto jsem se rozhodla zaměřit při výběru aktivit na takové, které učí a procvičují kompetence, kterým se etická výchova věnuje ve svých prvních lekcích – komunikace

Na tyto aktivity mohla učitelka plynule navázat a pokračovat v etické výchově v rámci třídnických hodin.

Většinu připravených her se nám s dětmi podařilo zrealizovat. Některé časově náročnější aktivity jsme občas museli přerušit a opět se k nim ve volném čase vrátit. V takových případech bylo náročnější děti znovu správně namotivovat, aby měly chuť znovu pokračovat.

Někdy jsem byla překvapená, jak velké problémy jsem měla s uvedením jednoduché aktivity. Jindy jsem očekávala potíže v obtížnějších hrách a děti všechno

zvládly bez nejmenších problémů. Měla jsem obavy z toho, jak budou děti reagovat na neustále se měnící složení herních skupin. Tato skutečnost však vůbec žáky nerozladila, naopak vítali možnost zkusit pracovat v jiném týmu.

Po každé aktivitě jsem zařazovala závěrečnou reflexi, abychom společně s dětmi zhodnotili její průběh, aby se zamyslely nad tím, co se jim podařilo, co naopak ne. Přemýšleli jsme o tom, zda by příště pracovali jinak a proč. Někdy jsem musela reflexi zrychlit, protože se příliš vlekla, jindy jsem jí musela přímo ukončit, protože jsme neměly dostatek času.

Právě nedostatek času na jednotlivé aktivity vnímám jako největší problém celého tohoto kurzu. Přestože času, který jsme mohli věnovat pouze naší třídě, bylo velmi málo, ukázalo se, že skupina dětí v nové třídě má velký potenciál.

Již v průběhu několika prvních her bylo patrné, že se ve třídě sešli žáci, kterým nedělá problém pracovat ve skupině. Nevadilo jim měnící se složení skupinek. Překvapivě dobře reagovali i dva spolužáci, kteří se od ostatních výrazně lišili. Čínská dívka, která se od dětí zpočátku držela stranou, protože byla znevýhodněná nedostatečnou znalostí českého jazyka, si našla velkou kamarádku. Ta jí pomáhala pochopit pravidla jednotlivých her. Také ostatní spolužáci se jí snažili ze všech sil pomáhat. Každý její drobný pokrok nebo úspěch dokázali spontánně ocenit potleskem, povzbuzováním apod. Dívka tak ztratila obavy a pouštěla se do všech her společně s ostatními.

Druhým dítětem, které se zpočátku zapojovalo do aktivit s nepříliš velkou chutí, byl chlapec, kterého předcházela pověst problematického potíživého s podivínským chováním. Noví spolužáci ho však přijali velmi dobře. Měl možnost začít si budovat pozici ve třídě znovu od začátku. Děti byly překvapené jeho obrovskými znalostmi z oblasti letectví. Bavilo je, že byl schopný přesně popsat jakékoli dopravní letadlo, které mu na nebi ukázali. Navíc zjistili, že má výbornou paměť a velké výtvarné nadání. Tyto vlastnosti dobře využil v některých hrách a děti ho za to ocenili.

Po týdenním kurzu si děti zvykly na nový kolektiv a začaly se vnímat více jako jedna skupina. Pokud bude třídní učitelka v rámci třídnických hodin s dětmi dále pracovat,

může vzniknout třída, ve které se bude většina dětí cítit dobře, třída, která bude umět podržet a ocenit i slabší děti, která společně překoná i občasné konflikty.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo navrhnout, připravit a následně realizovat aktivity pro adaptační kurz nově vzniklého kolektivu žáků šestého ročníku.

V teoretické části jsem věnovala velkou pozornost vymezení a vysvětlení základních pojmů z oblasti zážitkové pedagogiky, etické výchovy a skupinové dynamiky. Prostudování literatury týkající se adaptačních kurzů, jejich přípravy a hodnocení mi velmi pomohlo při přípravě programu pro adaptační kurz.

V praktické části jsem popsala vlastní přípravu programu pro stmelovací pobyt.

Navrhla jsem deset aktivit, které jsem se snažila sestavit tak, aby jejich uvádění bylo v souladu s aktuálním vývojem skupiny.

Navržené hry sledovaly cíle adaptačního kurzu. Nejprve děti formulovaly svoje očekávání v předloženém dotazníku. Další aktivity jim umožnily hlouběji poznat spolužáky. Zpočátku si žáci vyzkoušeli spolupráci při řešení úkolu v malých skupinkách. Děti se naučily lépe vzájemně komunikovat, pochopily, jak podstatné je přesné a jednoznačné vyjadřování. Uvědomily si, jaké problémy mohou vzniknout nesprávným pochopením předávaných informací. Přestaly se obávat vyjádřit a obhájit svoje názory před ostatními. Nebály se vyjádřit pochvalu, ale i oprávněnou kritiku spolužáků.

Řešení složitějších her vyžadovalo spolupráci větších skupin. Tyto aktivity pomohly dětem zvládnout práci ve skupině. Začaly si více důvěřovat, naučily se využívat schopnosti všech členů skupiny. Zpočátku časté konflikty se naučily řešit efektivně tak, aby skupina úkol zvládla co nejlépe.

V závěrečném dotazníku vyjádřily děti svoje názory na celý pobyt, zda splnil jejich očekávání. Hodnotily program jako celek i jeho jednotlivé části, zformulovaly, co se v průběhu akce naučily a co si z něj odnáší.

Prožité aktivity žáci hodnotili velmi pozitivně, k některým se chtěli vracet i po skončení kurzu. Negativně hodnotili pouze nedostatek času, který mohli trávit pouze se svojí třídou. Podobného kurzu by se ráda znovu zúčastnila většina dětí. Podmínkou ovšem

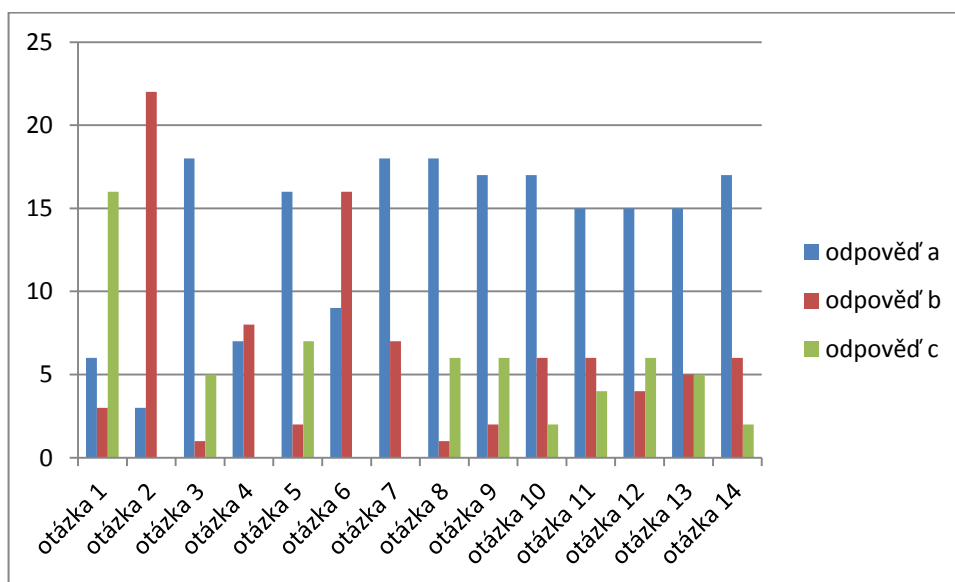
bylo, že by se kurz týkal jenom jejich třídy. Z dotazníku vyplynulo, že se podařilo splnit očekávání žáků téměř ve všech bodech.

Po uplynutí čtyř týdnů jsem se do třídy vrátila, abych dětem znovu zadala dotazník, který se týkal klimatu ve třídě. Porovнала jsem jeho výsledky s prvním dotazníkem. Na základě získaných výsledků jsem mohla porovnat, jaký vliv měl pobyt na kolektiv třídy.

Z nových dotazníků bylo jasné, že se v porovnání s předcházejícím dotazníkem došlo u dětí k velkému posunu. Žáci se ve třídě cítili dobře, vnímali se jako jeden kolektiv, kde je možné se spolehnout nejen na spolužáky, ale i na třídní učitelku. Umí se navzájem respektovat a tolerovat. Nebojí se otevřeně vyjadřovat.

Třídní učitelka navázala na adaptační pobyt a jeho aktivity. Do třídnických hodin pravidelně jednou za čtrnáct dní začala zařazovat etickou výchovu. Hodiny mají u dětí velký úspěch a podle jejího názoru i pozitivní vliv na kolektiv.

Klima třídy po Týdnu sportu

Tato bakalářská práce by mohla sloužit jako inspirace pro ty, kteří se chystají připravovat program pro školy v přírodě nebo zážitkové pobyty svých tříd. Hry uváděné v této práci mohou sloužit jako vzor pro všechny, kteří se chystají připravovat program pro školy v přírodě nebo zážitkové pobyty pro svoje třídy.

Seznam použité literatury

HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

PELÁNEK, Radek. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0454-1.

Otward Bound. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-04-10].

DUBEC, Michal. *Adaptační (stmelovací) soustředění: kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 6. ročníku ZŠ a primy gymnázia*. Vyd. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-22-7.

HERMOCHOVÁ, Soňa. *Skupinová dynamika ve školní třídě*. 1. vyd. Kladno: AISIS, c2005. Dokážu to? ISBN 80-239-5612-4.

FRÖMMEL Miroslav, Bc. *Dům dětí a mládeže Ulita Broumov, okres Náchod*. Publikace byla zpracována v rámci projektu: „Odstraňujeme bariéry“ registrační číslo CZ.1.07/1.2.21/020011.

NOVÁKOVÁ, Marie. *Etická výchova pro základní a střední školy: informace pro zařazení etické výchovy do školních vzdělávacích programů*. 1. vyd. Praha: Luxpress, 2005, 28 s. ISBN 80-7130-122-1.

OLIVAR, Roberto Roche. *Etická výchova: Učeb. texty pre vyučovanie predmetu na zákl. a stred. školách*. 1.vyd. Bratislava: Orbis pictus istropolitana, 1992, 209 s. ISBN 80-7158-001-5.

Výzkumný ústav pedagogický, Praha. *Rámcový vzdělávací program, část C „Etická výchova“*.

LENCZ, Ladislav a Eva IVANOVÁ. *Etická výchova: metodický materiál*. 1. vyd. Praha: Luxpress, 2003, 115 s. ISBN 80-7130-107-8.

MOTYČKA, Pavel. *Etická výchova. Metodický portál RVP, 2009.*

Etická výchova pro základní a střední školy: informace pro zařazení etické výchovy do školních vzdělávacích programů. 1. vyd. Praha: Luxpress, 2005, 28 s. ISBN 80-7130-122-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.
- MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.
- MAREŠ, Jiří a Stanislav JEŽEK. *Klima školní třídy: dotazník pro žáky*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. Evaluační nástroje. ISBN 978-80-87063-79-8.
- RYŠAVÁ, Jarmila. *Žena zrozená pro chemii a fyziku Marie Currie Sklodowská. Junior: 21. století*. RF HOBBY, s.r.o, 2007, **2007**(8), 1. ISSN 1801-6839.
- BAKALÁŘ, Eduard. *Hry pro osobní rozvoj*. Brno: Computer Press, 2010, 184 s.
- BAKALÁŘ, Eduard. *Psychohry: moderní společenské hry s psychologickou tematikou*. Ilustroval Bedřich ROSE. Praha: Mladá fronta, 1989. Volný čas (Mladá fronta). ISBN 80-204-0079-6.
- HRKAL, Jan a Radek HANUŠ (eds.). *Zlatý fond her II: hry a programy připravené pro kurzy Prázdninové školy Lipnice*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-923-1.
- Zlatý fond her I: hry a programy připravené pro kurzy Prázdninové školy Lipnice*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-506-6.
- HERMOCHOVÁ, Soňa a Jan NEUMAN. *Hry do kapsy I: sociálně psychologické, motorické a kreativní hry*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-672-1.
- HERMOCHOVÁ, Soňa a Jan NEUMAN. *Hry do kapsy: sociálně psychologické, motorické a kreativní hry*. Ilustroval Petr ĎOUBALÍK. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-672-1.
- ZAPLETAL, Miloš. *Velká encyklopedie her*. Olympia, 1986. ISBN 27-003-87.
- CHOUR, Jiří. *Receptář her: náměty a návody pro vedoucí dětí a mládeže*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-388-9.
- JIRÁSEK, Ivo. *Zlatý fond her: hry a programy připravené pro kurzy Prázdninové školy Lipnice*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-636-5.

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník pro žáky – Třídní klima

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY – KLIMA TŘÍDY

Datum: _____

Třída: _____

1. Myslíš si, že se třída dělí na skupiny a podskupinky? a. ano b. nevím c. ne
2. Jestliže se třída dělí na skupinky, jsou složeny z bývalých spolužáků? a. ano b. ne
3. Jak hodnotíš vztahy mezi spolužáky? a. přátelské b. nepřátelské c. napjaté
4. Jsou ve vaší třídě časté spory? a. ano b. ne
5. Pokud se některý spolužák výrazně odlišuje od kolektivu a. je přijímán b. je terčem posměchu c. je přehlížen, stojí stranou
6. Je ve třídě spolužák, který se výrazněji prosazuje v řízení a organizaci života třídy? a. ano b. ne
7. Když chce některý spolužák něco říct, dokážete mu v tichosti naslouchat? a. ano b. ne
8. Jsi rád, že jsi součástí zrovna této třídy? a. ano b. ne c. je mi to jedno
9. V naší třídě mám hodně dobrých kamarádů/kamarádek. a. ano b. ne c. zatím nevím
10. Spolužáci se ke mně chovají přátelsky a. ano b. nevšímají si mě

c. ne
11. Umíte si navzájem pomáhat? a. ano b. částečně c. ne
12. Dokážete společně řešit problémy? a. ano b. zatím nevím c. ne
13. Myslíte si, že učiteli na třídě záleží? a. ano b. asi c. ne
14. Přístupuje učitel ke všem žákům stejně? a. ano b. zatím nevím c. ne

Příloha č. 2: Dotazník pro žáky před zahájením adaptačního kurzu

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY PŘED ZAHÁJENÍM ADAPTAČNÍHO
KURZU

Datum: _____

Třída: _____

	Co očekáváš od Týdne sportu?
	Jaké aktivity bys chtěl(a) zažít?
	Myslíš si, že budeš mít možnost lépe poznat svoje spolužáky a učitele? a) ano b) možná c) ne
	Byl(a)s někdy dříve se školou na podobné akci? 1. ano 2. ne

Příloha č. 3: Dotazník pro žáky na konci adaptačního kurzu

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY NA KONCI ADAPTAČNÍHO KURZU

Datum: _____

Třída: _____

	Naplnilo se tvoje očekávání, která jsi měl/a od Týdne sportu? a) ano b) částečně c) ne
	Co se ti na kurzu líbilo?
	Co se ti na kurzu nelíbilo?
	Jaké aktivity bys doplnila do programu příště?
	Seznámil/a ses lépe se spolužáky, učitelem? a) ano b) částečně c) ne
	Dařila se vám vzájemná spolupráce? a) dobře b) částečně c) špatně
	Co nového ses na kurzu naučil/a?
	Máš zájem jet se třídou znovu na podobný kurz? a) ano b) možná c) ne

Příloha č. 4: Ukázka navrhovaného obrázku pro aktivitu „Kopírka paměti“

